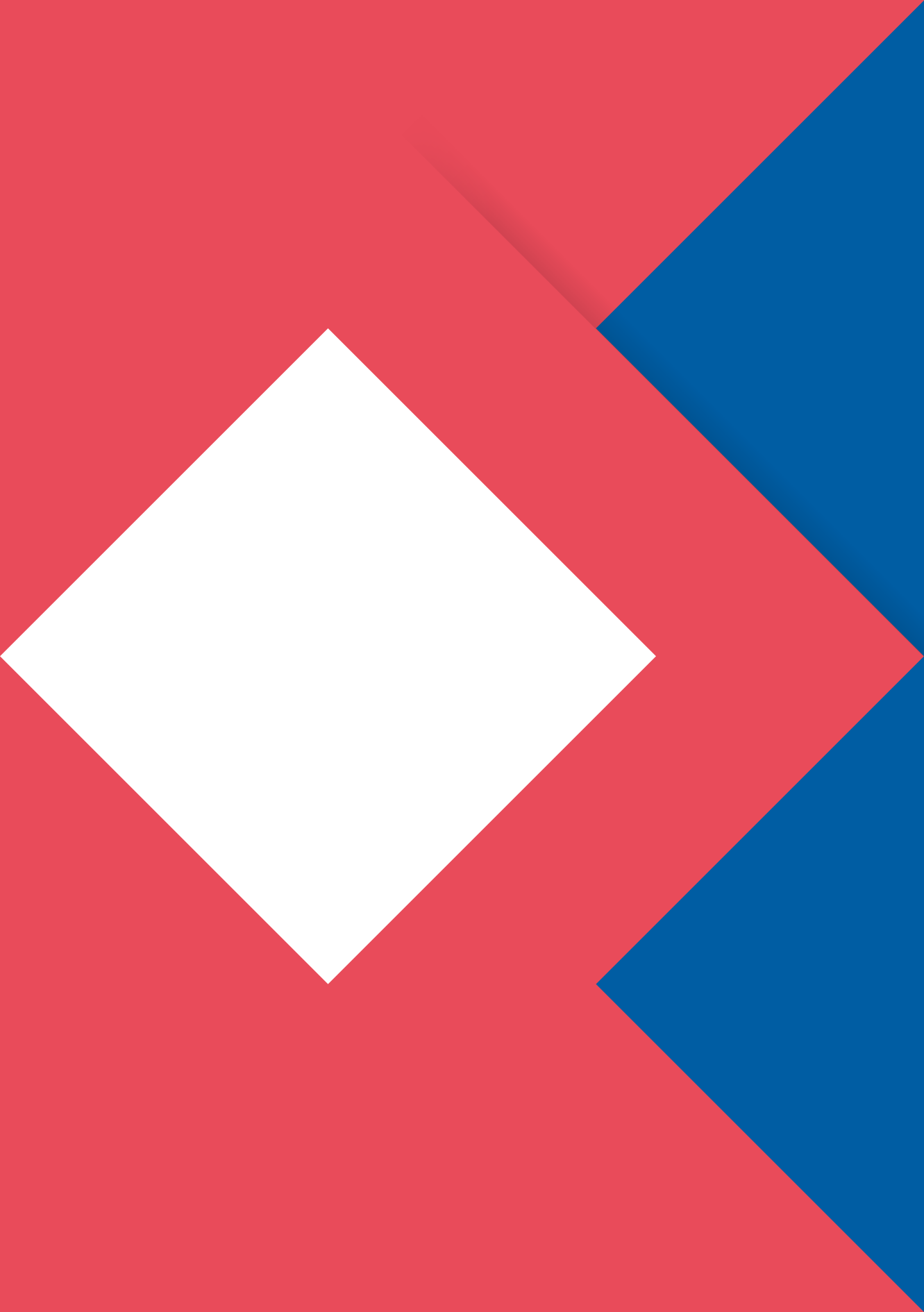
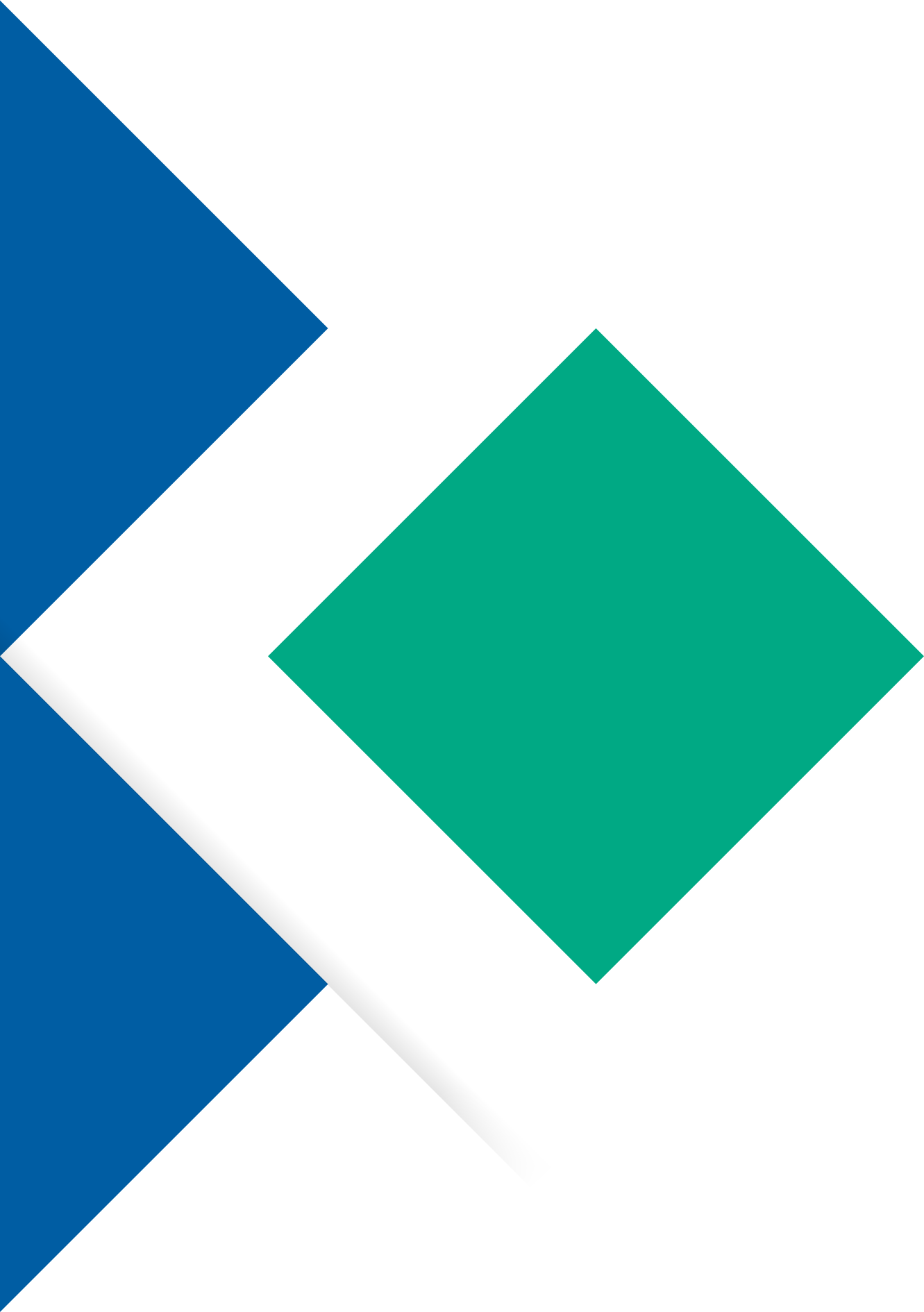

Bouwstenen voor de lokale democratie

Samen verder bouwen aan een sterke lokale democratie!

Met trots geven wij graag een inkijk in het programma Democratie in Actie (DiA). De afgelopen jaren hebben wij met veel bevlogen collega's vorm en inhoud gegeven aan activiteiten, instrumenten en handreikingen om de democratie te versterken. We deden en doen dat voortdurend met oog en oor voor nieuwe ontwikkelingen.

Nu het huidige programma eind 2021 eindigt, willen we graag in dit boek de meest in het oog springende resultaten laten zien. Dit doen we aan de hand van 15 zogenoemde DiA-manten en de bijbehorende ervaringen en reflecties uit de dagelijkse praktijk van gemeenten, provincies en waterschappen. In tien interviews reflecteren daarnaast twee inwoners, twee ambtenaren, een raadslid, griffier, gemeentesecretaris, wethouder, burgemeester en dijkgraaf op het belang van de lokale democratie. Deze bouwstenen voor de lokale democratie kunnen door toekomstige gemeenteraden en -besturen gebruikt worden voor versterking en vernieuwing van hun lokale democratie.

Het programma heeft vanaf het begin een eigen dynamiek gekend met veel betrokken partijen en partners. Zo is het een echt samenwerkingsprogramma geworden, met elkaar en voor elkaar. Blijvend leren van elkaars ervaringen en goede voorbeelden. Iedere dag weer een inspiratiebron zijn voor bestuurders, volksvertegenwoordigers, griffiers en ambtenaren.

De afgelopen jaren, waarin we onze werkzaamheden vanwege de coronamaatregelen grotendeels digitaal moesten uitvoeren, hebben ons geleerd dat de basis van een goede samenwerking vertrouwen is. We hebben ingezien hoe belangrijk het is om digitaal verder te bouwen aan een sterke lokale democratie.

Tot slot is dit ook de plek om iedereen die een bijdrage heeft geleverd aan Democratie in Actie, groot of klein, te bedanken voor zijn / haar inzet. We zijn ervan overtuigd dat dit programma in al zijn facetten heeft bijgedragen aan de versterking en vernieuwing van de democratie in het belang van inwoners.

Namens het programmateam,

Frank Speel, programmamanager VNG
Claartje Brons, programmamanager BZK

Inhoudsopgave

Inleiding	
Democratie in Actie	10

Interviews:

Hans Steenvoorden	
Voorbij de persoonlijke belangen	16

Jacques van Loevezijn	
Maximaal nabij	22

Laurens de Graaf	
“Ik wil ervoor zorgen dat we het goed hebben met elkaar”	32

Liesbeth van de Wetering	
Op de bres voor de verwaarloosde democratie	42

Luzette Kroon	
Besturen uit het hart	52

Marc Weerts	
Op zoek naar de vraag achter de vraag	60

Merel van Hall	
Onvermoeibaar vertrouwen	66

Paul Kokkeler	
Het zijn de mensen die het moeten doen	76

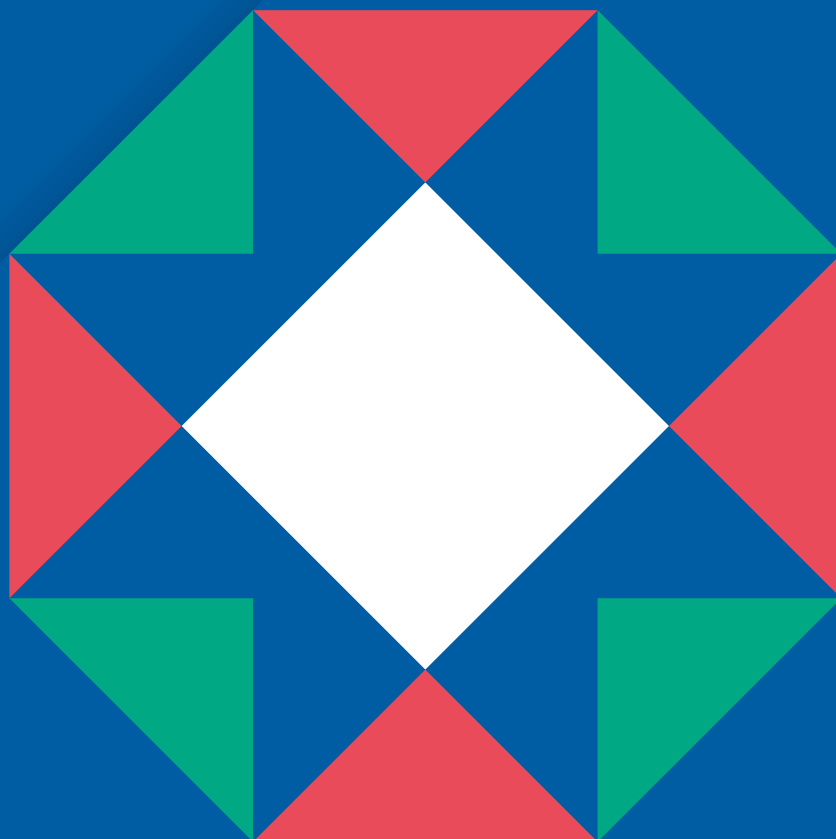
Robbert Lievense	
Boeiend, frustrerend en verslavend	84

Sipke Diepbrink	
Samen de spelregels herijken	92

De 15 Diamanten:

DIAMANT 01	
Inspiratiegids Uitdaagrecht	14
DIAMANT 02	
Versterken lokale driehoek	20
DIAMANT 03	
Quick Scan	26
DIAMANT 04	
ParticipatieWijzer	30
DIAMANT 05	
Informatiekaarten	36
DIAMANT 06	
Democratische energietransitie	40
DIAMANT 07	
Inspiratiegids Digitale Participatie	46
DIAMANT 08	
Animaties Digitale Participatie	50
DIAMANT 09	
DiA Academie: webinars digitale participatie	56
DIAMANT 10	
Participatie en Democratisch vakmanschap	64
DIAMANT 11	
Handreiking Burgerinitiatieven en aanbestedingsrecht	70
DIAMANT 12	
Essays Uitdaagrecht	74
DIAMANT 13	
Ondersteuning krachtige gemeenteraad	82
DIAMANT 14	
Rapport Verbetering informatievoorziening aan de raad	88
DIAMANT 15	
Maaltijdgesprekken	96

Samenspel

“Ik geloof in
gedeeld eigenaarschap,
of zelfs het overnemen
van eigenaarschap
door de samenleving:
loslaten in vertrouwen.”

Sipke Diepbrink

Democratie in Actie

Op vrijdag 16 november 2018 zag het samenwerkingsprogramma Democratie in Actie het levenslicht op de Dag van de Lokale Democratie.

Het programma richt zich op de versterking en vernieuwing van de lokale democratie. Deze versterking is noodzakelijk in het licht van de vele nieuwe uitdagingen die op gemeenten afkomen. In de komende jaren staan decentrale overheden voor een groot aantal maatschappelijke uitdagingen, zoals de transformatie in het sociaal domein, de implementatie van de Omgevingswet, de klimaatadaptie en de energietransitie. Allerlei opgaven die het leven van inwoners in gemeenten direct zullen raken en waar inwoners invloed willen hebben op de keuzes die daarbij gemaakt worden.

De kern van het programma bestaat uit het ministerie van BZK, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en de beroeps- en belangenverenigingen: Nederlands Genootschap van Burgemeesters, Wethoudersvereniging, Nederlandse Vereniging voor Raadsleden, Vereniging van Griffiers, de Vereniging van Gemeentesecretarissen en Statenlidnu. Hiernaast is er een grote flexibele schil van partners die betrokken zijn op onderdelen van het programma.

Doel van het programma

Het centrale doel van het programma is het versterken en vernieuwen van de lokale democratie in het licht van maatschappelijke opgaven, waarvoor gemeenten gesteld staan. Om deze doelstelling te realiseren zijn oorspronkelijk de volgende zeven aandachtsgebieden (subdoelen) geformuleerd:

1. Een krachtige gemeenteraad.
2. Toegeruste politieke ambtsdragers.
3. Beter betrokken inwoners.
4. Een responsieve ambtelijke organisatie.
5. Een krachtige lokale digitale democratie.
6. Een weerbaar lokaal bestuur.
7. Een vitale democratische gemeenschap.

Sinds 1 januari 2020 werkt het programma daarnaast met vijf prioriteiten, te weten: Quick Scan Lokale Democratie, Participatie – Uitdaagrecht, Energietransitie, Lokale Digitale Democratie en Lokale Democratie Groningen. Hiermee wordt meer focus aangebracht in het programma, zodat het ondersteuningsaanbod zo goed mogelijk aansluit bij de meest actuele opgaven en vraagstukken van de lokale democratie.

Uitgangspunten

Democratie in Actie heeft vier uitgangspunten. Het samenwerkingsprogramma zet zich primair in op gemeenten en waar mogelijkheden voor verbindingen liggen ook op provincies en waterschappen. De lokale democratie en het lokale bestuur worden in de tweede plaats versterkt in relatie tot de eerder genoemde maatschappelijke vraagstukken die op gemeenten afkomen. Een derde uitgangspunt is dat een sterke lokale democratie vraagt om een sterke representatieve democratie (gemeenteraad), met aanvullend een sterke participatieve, deliberatieve en directe democratie én een sterke verbinding daartussen. Het laatste uitgangspunt is dat geleerd wordt door lokaal te doen. Deze uitgangspunten vinden hun vertaling in de activiteiten die vanuit het programma worden geïnitieerd en uitgevoerd.

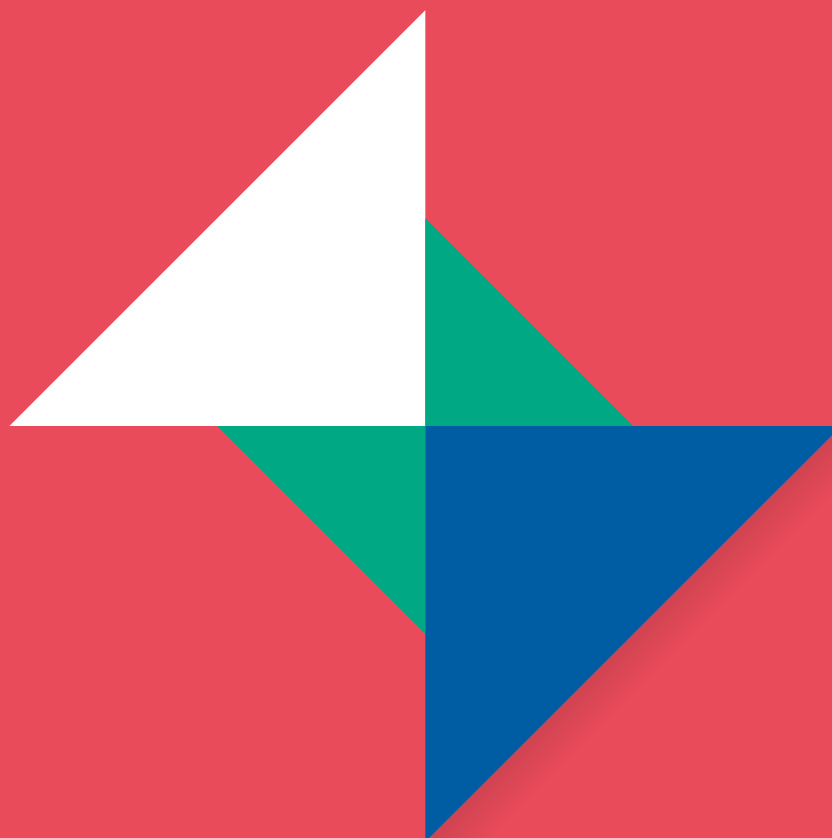
Wat biedt het programma?

Het samenwerkingsprogramma is groot in ambitie, maar klein in omvang. Het succes van het programma is daarom afhankelijk van de samenwerking met partners en het leggen van slimme combinaties. Het programma biedt ondersteuning op die aspecten van de lokale democratie waar gemeenten zelf behoefte aan hebben. De Quick Scan Lokale Democratie biedt een gedegen basis voor gemeenten om het gesprek aan te gaan over de staat van hun eigen democratie. Alle informatie over het programma, resultaten en handreikingen zijn te vinden op dé centrale vindplaats www.lokale-democratie.nl.

Vanuit partnerschap

De activiteiten binnen het samenwerkingsprogramma worden in partnerschap georganiseerd. Daarvoor kunnen partners een beroep doen op de middelen binnen het programma, maar partners worden ook expliciet uitgenodigd daarvoor zelf middelen in te brengen. Vanuit het programma wordt uitdrukkelijk gezocht naar samenwerking met decentrale overheden, zodat de activiteiten hun basis bij gemeenten, provincies en waterschappen hebben. Het partnerschap krijgt ook vorm in de governance van het programma, in de stuurgroep en de sponsorgroep. In de sponsorgroep heeft een brede vertegenwoordiging van de partners zitting. De sponsorgroep heeft een adviserende functie en komt halfjaarlijks bij elkaar om te spreken over de voortgang van het programma.

Gelijke rechten

“Ons uitgangspunt als bewonersinitiatief is dat mensen de eigen regie moeten hebben en gelijkwaardig zijn.”

Hans Steenvoorden

DIAMANT 01

Inspiratiegids Uitdaagrecht

Burgemeester
Wethouder

Gemeentesecretaris
Griffier

Raadslid
◆ **Projectleider**

Waterschap
Provincie

De Inspiratiegids Uitdaagrecht (in deze gids nog Right to Challenge genoemd) biedt een eerste ingang in de wereld van het uitdaagrecht.

Er zijn twee versies:

- ◆ Inspiratiegids voor gemeenten
- ◆ Inspiratiegids voor inwoners

Eredivisie van participatie

De gemeenteversie is er voor ambtenaren die het uitdaagrecht in de praktijk aanjagen, vormgeven en versterken. En voor raads- en collegeleden om houvast en inspiratie te bieden bij het uitdaagrecht, de eredivisie van participatie. De eredivisie, omdat de overname van taken en budget van de overheid een verregaande vorm van invloed en zeggenschap door inwoners is. De inwonersversie helpt inwoners met vragen als: Heb jij een idee om samen met je burens jullie straat of buurt beter te maken? Of ben je gewoon nieuwsgierig naar het instrument?

Gemeenten

Hoe pak je het aan? Tien tips voor stevige eerste stappen:

1. Durf
2. Doe het open
3. Doe het samen (intern)
4. Doe het samen (extern)
5. Werk samen stap voor stap toe naar een goed plan
6. Ontwerp een procedure
7. Draag het uit en wees bereikbaar
8. Betrek en wees betrokken
9. Bereid je ook voor op wat beren
10. Geniet van het proces!

Meer informatie?

Inspiratiegids Uitdaagrecht

[Lokale-democratie.nl/inspiratiegidsen-uitdaagrecht](https://lokale-democratie.nl/inspiratiegidsen-uitdaagrecht)

Inwoners

Hoe voer je een eerste gesprek met de gemeente? Dit zijn de aandachtspunten!

- ◆ De gemeente vraagt in dat eerste gesprek waarschijnlijk dingen als: is de challenge bekend en gedragen door de buurt? Schaadt het geen andere bewoners? Wordt de wijk of buurt er beter van?
- ◆ Uiteraard vertel je over je plan. Maar je mag ook vragen stellen. Vraag bijvoorbeeld: welk budget is er nu beschikbaar? Mag het (een beetje) meer geld kosten? Mag het (een beetje) ingaan tegen het gemeentelijk beleid? Welke minimale eisen stellen jullie aan kwaliteit en continuïteit?
- ◆ Het zijn grote vragen en daarop hoeft jij, of de gemeente, nog niet het exacte en definitieve antwoord te kunnen geven. Dat is onderdeel van de verdere uitwerking van het plan en de samenwerking met de gemeente. Maar denk er wel alvast over na!

Machteld Combé, projectleider buurtrechten bij de gemeente Amsterdam over de Inspiratiegids Uitdaagrecht:

Ervaringen van anderen stellen gerust

"Ik heb de inspiratiegids gebruikt om een beleidskader te schrijven op het gebied van buurtrechten. De gids heeft me vooral geholpen om collega's te laten zien dat er in andere steden ook veel gebeurt rondom het uitdaagrecht, en dat zij deze uitdagingen durven aan te gaan.

Huiverig

Sommige ambtenaren zijn huiverig voor het uitdaagrecht; zij kennen vooral de praktijk van inwoners die vanuit een protestsituatie ageren tegen de gemeente. Deze collega's willen van tevoren vaak bepaalde zaken uitsluiten en hebben de neiging om strak vanuit bestaande beleidskaders te denken. De inspiratiegids helpt dan om te zien dat meerdere gemeenten gewoon aan de slag zijn gegaan. Het gaat erom om tijdig met elkaar in gesprek te gaan. Het helpt om te laten zien dat het ergens anders wel werkt; dat geeft enige geruststelling.

Het verschilt overigens sterk per afdeling hoe medewerkers tegen het uitdaagrecht aankijken. Ambtenaren die vaker met inwonersinitiatieven werken, staan er vanuit hun positieve ervaringen al meer voor open dan bijvoorbeeld collega's die deze ervaring niet hebben. Bij grote projectplannen is het lastiger om het uitdaagrecht te realiseren.

Reflecteren

De gids helpt mijzelf ook; ik leer er nieuwe dingen van en ik merk dat ik anders tegen dingen aan ga kijken. Het laat me reflecteren op mijn eigen instelling. Ook heb ik af en toe de neiging om te veel voorwaarden te stellen en heb ik niet de moed om het gewoon maar te laten gebeuren.

Ik zou alle collega-ambtenaren aanraden om de inspiratiegids eens door te lezen. Je kunt er makkelijk stukjes uithalen die je zelf als voorbeeld kunt gebruiken in jouw praktijk. De tien tips aan het eind zijn nuttig om met elkaar door te spreken en te bedenken: wat betekent het voor onze organisatie?"

Hans Steenvoorden

Voorbij de persoonlijke belangen

Hans Steenvoorden wilde zich als gepensioneerde inwoner van de Amstelveense wijk Elsrijk inzetten voor zijn eigen buurt. Samen met een groep buurtbewoners daagde hij de gemeente uit om het welzijnswerk in de wijk over te nemen. Als penningmeester van Stadsdorp Elsrijk vindt hij het belangrijk dat inwoners zelf de regie hebben over hun omgeving. “Behalve dat het goedkoper is, levert het een betere stemming op en een betere verhouding met de gemeente.”

Wat is het belang van de lokale democratie?

“Het feit dat je als inwoner iets kunt betekenen. Dat je samen kunt bouwen aan de wijk. Dat je dat zelf doet, geeft een gevoel van power. Je hoeft niet te wachten. Dat is heel anders dan een adviesorgaan in de wijk, een wijkplatform dat de gemeente adviseert. Daarbij kun je alleen maar reageren op wat de gemeente vraagt.”

Wat levert het op dat inwoners aan zet zijn?

“Veel meer kwaliteit voor de leefomgeving. Inwoners zijn direct belanghebbenden, die, als ze zich eigenaar voelen, best veel zelf kunnen doen. Wij hebben de gemeente uitgedaagd om de aansturing en financiering van de wijkcoach over te nemen. Behalve dat het goedkoper is, levert het een betere stemming op en een betere verhouding met de gemeente. Het vergroot het vertrouwen van inwoners. Want de standaardhouding van veel inwoners is dat de gemeente het niet goed doet. De gemeente krijgt zo veel beter inzicht in wat er leeft in de wijk. Het moet wel zo zijn dat het bewoners om het wijkbelang gaat, en niet om het eigenbelang. Hetzelfde geldt voor de gemeente. Het gaat niet om het spel, maar om de inhoud. Stel je voor dat er plannen zijn voor een flatgebouw in de buurt. Bestaande bewoners zien dat misschien niet zitten; zij willen de plek behouden als speelveldje voor hun kinderen. Maar toekomstige bewoners willen wel graag in die flat wonen. Lokale democratie werkt enkel als je de persoonlijke belangen kunt ontstijgen.”

Waar komt jouw motivatie vandaan om je in te zetten voor de wijk?

“Ik ben pensionado en ik vond dat ik nog best energie had. Dus ik zocht wat zinnigs om te doen. En toen kwam ik al snel uit bij mijn eigen wijk. Ik had eerder al wat meegekregen van problemen die speelden in de wijk rondom de invulling van het welzijns-werk, tijdens een gemeentebijeenkomst met bewoners. Dat vond ik een interessant onderwerp en zo ben ik actief geworden.”

“Veel afdelingen bij de gemeente willen wel mooie dingen met de wijk, maar vergeten daarbij vanuit een bewonersblik te kijken.”

Wat is er nodig om goede betrokkenheid te organiseren?

“Als bewoners iets in hun eigen wijk willen organiseren of bouwen, hebben ze de gemeente vaak nodig voor vergunningen en dergelijke. Vaak merk je dan dat er aan de toegankelijkheid van de gemeente wel het een en ander schort. Veel afdelingen bij de gemeente willen wel mooie dingen met de wijk, maar vergeten daarbij vanuit een bewonersblik te kijken. Een voorbeeld: bewoners wilden graag iets met hun speeltuintje, maar dat paste niet in de planning van de gemeente. Het ontbreekt vaak aan empathie of betrokkenheid. Ze hadden ook kunnen zeggen: laten we eens met die bewoners gaan praten. Een ander voorbeeld: rondom groenprojecten krijgen we alle medewerking van de groendienst, maar door de wijze waarop de projecten moeten worden goedgekeurd door de gemeente, duurt het allemaal heel lang. Procedures gaan boven het menselijke, zonder dat ze dat zo hebben bedoeld.

Zeggenschap en participatie zijn dingen die energie opleveren, die prikkelen. Naarmate gemeenten daar meer in toestaan en stimuleren, gaat het denk ik beter. Dat levert mooie dingen op in de wijk; een vriendelijkere, leukere wijk, waar mensen elkaar beter kennen omdat ze samen dingen doen.”

“Het probleem is dat bewoners denken in problemen en oplossingen, terwijl de aanbieders denken in functies of opdrachten. Daardoor kijken ze alleen maar naar één aspect, bijvoorbeeld alleen maar naar het groen of naar stenen, terwijl de combinatie van dingen juist zo belangrijk is.”

Hoe belangrijk zijn gelijke rechten daarbij?

“Die zijn essentieel. Ons uitgangspunt als bewonersinitiatief is dat mensen de eigen regie moeten hebben en gelijkwaardig zijn. De wat oudere bewoners in de wijk willen niet altijd geholpen worden, omdat ze dingen zelf willen doen. Iedereen wil in zijn waarde gelaten worden. Dat is voor het functioneren van de wijk heel belangrijk. We hebben nu een wijkraad ingericht van ongeveer 30 bewoners die twee keer per jaar bij elkaar komen en wij nemen pas een besluit over het wijkplatform na instemming van de wijkraad. Dat is een manier om besluitvorming te verleggen naar bewoners.”

Hoe verantwoord je wat je doet?

“Transparantie is daarbij belangrijk. Het is goed om te laten zien wat je doet en hoe je je geld besteedt. Dat geldt ook voor ons. Wij krijgen veel geld van de gemeente en sponsors, en dan moet je ook klip en klaar zijn over wat je daarmee doet. Pas dan kunnen mensen aanhaken. En dan nog is er het gevaar dat je in je eigen kringetje blijft rondcirkelen.”

“Wij krijgen veel geld van de gemeente en sponsors, en dan moet je ook klip en klaar zijn over wat je daarmee doet.”

Versterken lokale driehoek

◆ **Burgemeester**
Wethouder

◆ **Gemeentesecretaris**
◆ **Griffier**

Raadslid
Projectleider

Waterschap
Provincie

Hoe kan een sterke lokale driehoek de lokale democratie vernieuwen en versterken? Met de workshop 'Versterken lokale driehoek' verbeteren burgemeester, griffier en gemeentesecretaris hun samenspel, houden oog voor de middellange termijnontwikkeling en stappen even uit de waan van de dag.

Kracht en ontwikkelpunten

Deze workshop geeft inzicht in de kracht en ontwikkelpunten als driehoek met behulp van het bouwstenenmodel: zij wisselen ervaringen uit met elkaar en met andere driehoeken. En gaan direct met elkaar aan de slag door een eerste aanzet te maken voor hun strategische agenda en/of actieplan. Dat doen zij met behulp van vijf stappen.

Vijfstappenplan om de lokale driehoek te versterken

1. Startgesprek: wat gaan we doen, waarom en met wie?
2. Impressie van de lokale driehoek op dit moment.
3. Analyse: wat willen we verbeteren, hoe en met wie?
4. Bewegen: doen, uitproberen en reflecteren.
5. Verankeren: borgen, verbreden, overdragen.

Meer informatie?

Methode versterken lokale driehoek

[Lokale-democratie.nl/methode-lokale-driehoek-versterken](https://lokale-democratie.nl/methode-lokale-driehoek-versterken)

Mark Röell, burgemeester gemeente Baarn over de Workshop Versterken lokale driehoek:

Meer begrip voor elkaars positie

"In 2019 stapte ik met mijn toenmalige driehoek con amore in deze workshop. De griffier en de gemeentesecretaris zijn inmiddels met pensioen. We zagen het belang van het versterken van onze onderlinge verbinding. We zijn drie keer bij elkaar geweest en dat waren nuttige bijeenkomsten.

Zichtbaarheid van de driehoek

De workshop heeft er voor ons in geresulteerd dat we de frequentie van ons overleg hebben opgevoerd. Van een keer per maand zijn we naar een keer per week gegaan, en op dit moment komen we met de nieuwe driehoek elke twee weken bij elkaar. Daarnaast zijn we gaan werken aan de strategische agenda voor de driehoek, waar we punten hebben benoemd waar we mee aan de gang wilden. Zoals de zichtbaarheid van de driehoek, zowel naar de organisatie, gemeenteraad en samenleving. We willen laten zien dat we als griffier, gemeentesecretaris en burgemeester samen actief zijn en proberen de goede dingen te doen.

Daarnaast hebben we ook praktische zaken besproken, zoals de verschillen en uitdagingen tussen de rol van de raad en de organisatie. Het is van belang dat je weet wat die verschillen zijn en waar de knelpunten zitten. Het helpt als je frequenter met elkaar over dat soort dingen spreekt. Het levert meer begrip op voor elkaars positie.

Meer in verbinding

De workshop heeft, zeker met de oude driehoek, absoluut resultaat gehad. We zijn meer in verbinding gekomen en hebben meer gemeenschappelijke projecten benoemd. In de huidige driehoek zijn we weer opnieuw op zoek naar onze balans. Ik heb een tijdje met corona in het ziekenhuis gelegen; toen de nieuwe driehoek begon, was ik er niet. Sowieso maakte de coronaperiode de samenwerking ingewikkelder, omdat je letterlijk meer afstand van elkaar had. Terwijl juist de persoonlijke relatie zo belangrijk is. Inmiddels ligt er een griffieplan en een organisatieplan en gaan we opnieuw werken aan de strategische agenda. Het griffieplan is inmiddels door de griffier gepresenteerd in het MT en wordt nu binnen elk team in de organisatie gepresenteerd.

Verbetering

Wat ook een grote toegevoegde waarde van de workshop is, is het feit dat we ook met andere driehoeken konden uitwisselen. Daaruit leerden we dat we het zelf nog niet zo gek deden. Het was mooi om in een intervisieachtige setting met elkaar ervaringen te kunnen delen. Het is belangrijk om je bewust te worden van elkaars dilemma's en worstelingen.

Al met al ben ik zeer te spreken over het programma, omdat het je dwingt om met elkaar het gesprek aan te gaan. Als je dat doet, levert dat altijd een verbetering op."

Maximaal nabij

Wethouder Jacques van Loevezijn van de gemeente Raalte is een gemeenschapsmens in hart en nieren. Van huis uit heeft hij meegekregen zich in te zetten voor de samenleving. Als wethouder blijft hij continu in contact met inwoners om het gesprek aan te gaan over wat zij belangrijk vinden.

Waarom is de lokale democratie belangrijk?

“Grote vraagstukken die op dit moment spelen, zoals de Omgevingswet, energietransitie of het sociaal domein grijpen direct in op het dagelijks leven van inwoners. Zij moeten de mogelijkheid hebben om daar invloed op uit te oefenen. Daarbij is het belangrijk dat ze dat in nabijheid kunnen doen en dat ze het gesprek kunnen aangaan met de vertegenwoordigers van de lokale democratie. Dat is de bestuurslaag die het dichtst bij de inwoners staat. Het is de laag waar inwoners het best en snelst hun mening en gevoelens bij kwijt kunnen.”

“Als je inwoners actief blijft opzoeken,
blijf je herkenbaar.”

Wat is daarbij jouw persoonlijke drive?

“Toevallig las ik net een interview met Hubert Bruls, burgemeester van Nijmegen. Dat sprak mij erg aan. Hij komt uit een gezin, waarbij dienstbaarheid heel belangrijk was. Zijn vader stond, net als mijn eigen vader en opa, midden in de samenleving. Als lid van verenigingen, als vrijwilliger en op politiek vlak. Zelf heb ik dat ook van huis uit meegekregen. Het zit in mijn genen. Alles wat met de maatschappij te maken heeft, heeft me altijd enorm geïnteresseerd. Ik wil graag met de talenten die ik heb mijn bijdrage leveren aan het elke dag weer een stukje mooier maken van onze samenleving.”

Jacques van Loevezijn

Op welke manieren lever je die bijdrage?

"Ik vind het belangrijk om in verbinding te staan met de mensen voor wie ik het doe. Je moet het samen doen als inwoners en gemeente, je maakt samen de gemeenschap. Het betekent dat ik veel buiten het gemeentehuis aan het werk ben, om te luisteren wat inwoners bezighoudt, maar hen ook te ondersteunen om hun stem te laten horen. Ik wil ze maximaal de gelegenheid geven om mee te doen. In de gemeente Raalte hebben we een aantal succesvolle trajecten, waarbij we inwoners actief opzoeken om het gesprek te voeren over de thema's die belangrijk zijn voor hun leefomgeving. Landelijk werd er waardering uitgesproken voor onze aanpak, toen we vorig jaar de titel Best Bestuurde Decentrale Overheid mochten ontvangen. De motivatie daarbij was dat wij steeds op zoek zijn naar nieuwe vormen van participatie. Daar zijn we heel trots op. Het is een mooie waardering voor hetgeen we proberen te doen om onze inwoners maximaal te bereiken."

Is de gemeente herkenbaar genoeg voor inwoners?

"Wel als je ze actief blijft opzoeken om het gesprek aan te gaan. En ze de gelegenheid geeft om invloed uit te oefenen op bepaalde onderwerpen. Op die manier laat je zien dat de lokale democratie ertoe doet. Dat het echt samenwerken is en dat het belangrijk is dat inwoners meedoen en laten weten wat ze vinden. Zo werk je samen aan een herkenbare lokale democratie. We proberen steeds te zoeken naar nieuwe methoden, aangezien behoeftes van inwoners veranderen. Nieuwe onderwerpen vergen een nieuwe aanpak. De titel Best Bestuurde Decentrale Overheid betekent niet dat we op onze lauweren gaan rusten. Elke dag gaan we weer opnieuw aan de bak."

"Je moet je afspraken nakomen."

Is Raalte ook een inclusieve gemeente?

"Inclusiviteit kun je op meerdere manieren definiëren. In Raalte werken we vanuit het basisprincipe: iedereen doet mee. Dat is de kern van ons beleid in het sociaal domein. Dat is inclusiviteit vanuit een werkperspectief: iedereen doet mee naar vermogen. Of dat nu duurzame arbeid is of vrijwilligerswerk. Wij vinden het belangrijk dat iedereen in onze gemeenschap op welke manier dan ook meedoet. Wanneer je inclusiviteit meer vanuit de lokale democratie beziet, dan moet je constateren dat het ook 'samenspel' betekent; met de raad, de ambtelijke organisatie en het bestuur. Die moeten, ieder vanuit hun eigen rol, op een manier samenwerken die bijdraagt aan het welzijn van onze inwoners. De stem van inwoners is daarbij ook heel belangrijk, ook die is onderdeel van dat samenspel."

“Dialogo vinden wij erg belangrijk. We voeren graag het gesprek met onze inwoners over de vraagstukken die er zijn. Dat doen we proactief. Bijvoorbeeld rondom de energietransitie. Er is veel discussie rondom zonneparken en windmolens. Wij willen niet vanuit het gemeentehuis aan mensen opleggen hoe het moet. We zijn op bezoek gegaan bij alle negen kernen om in gesprek te gaan met inwoners en aan te horen hoe zij tegen de opgaven aankijken. We zijn vanaf de basis gaan bouwen. Daarmee ontstaat draagvlak en op die manier bereik je het beste resultaat. Dat kan alleen als je mensen ruimte en verantwoordelijkheid geeft.”

Lukt het om iedereen te betrekken?

“Volgens mij lukt dat aardig goed. Dat heeft ook te maken met de cultuur hier. We kennen het woord noaberschap, oftewel nabuurschap. In een onderzoek van de Tilburg University naar het gemeentelijke samenspel werd over onze gemeente gezegd dat er ‘sprake is van een gemeenschapscultuur’. Dat gemeenschapsgevoel is erg belangrijk. We hebben hier veel vrijwilligers die zich inzetten voor allerlei initiatieven. In Raalte zijn veel evenementen die volledig worden gedragen door vrijwilligers. Dat zegt iets over het gemeenschappelijke in onze gemeente, dat zegt iets over samen en over inclusiviteit. Omdat het gemeenschapsgevoel zo sterk is, vallen er minder mensen buiten de boot.”

“De stem van inwoners is belangrijk in het gemeentelijke samenspel.”

DIAMANT 03

Quick Scan

- ◆ Burgemeester
- ◆ Gemeentesecretaris
- ◆ Raadslid
- ◆ Waterschap
- ◆ Wethouder
- ◆ Griffier
- ◆ Projectleider
- ◆ Provincie

De Quick Scan is een instrument om een 'foto' te maken van de lokale democratie. Dit gebeurt aan de hand van een online vragenlijst.

Er zijn drie Quick Scans:

- ◆ Quick Scan Lokale Democratie voor gemeenten
- ◆ Quick Scan Provinciale Democratie voor provincies (3 pilots eindigen zomer 2021)
- ◆ Quick Scan Waterschapsdemocratie voor waterschappen (3 pilots eindigen herfst 2021)

Stand van de democratie

Met de Quick Scan krijgen gemeenten, provincies en waterschappen een integraal beeld van de stand van hun eigen democratie. Dit beeld komt tot stand door de input van inwoners, raadsleden (of Statenleden), collegeleden (of waterschapsbestuurders), ambtenaren en in het geval van het waterschap instellingen en bedrijven. De uitkomst is een startpunt om met alle betrokkenen in gesprek te gaan over de lokale democratie, waarna er samen stappen kunnen worden genomen om het democratische samenspel te versterken.

Meer informatie?

Quick Scan Lokale Democratie
lokaal-democratie.nl/quickscan-lokale-democratie
Quick Scan Provinciale Democratie
lokaal-democratie.nl/quickscan-provinciale-democratie
Quick Scan Waterschapsdemocratie
lokaal-democratie.nl/quickscan-waterschapsdemocratie

Quick Scan Lokale Democratie
<https://youtu.be/8WQXwwV40SI>
Quick Scan Provinciale Democratie
<https://youtu.be/3YwwJcgAlp0>
Quick Scan Waterschapsdemocratie
<https://youtu.be/4SpvLyMCD5o>

Belangrijkste thema's in verbeteragenda's van gemeenten

Onderstaande thema's zijn de meest voorkomende en belangrijkste thema's die naar aanleiding van de uitkomsten van een Quick Scan in de verbeteragenda's van gemeenten worden opgenomen:

- ◆ Rolverduidelijking binnen gemeente
- ◆ Betrokkenheid inwoners vergroten
- ◆ Interne communicatie
- ◆ Nieuwe initiatieven opzetten
- ◆ Gebruik van heldere, duidelijke taal
- ◆ Terugkoppeling naar inwoners
- ◆ Vergroten van de transparantie
- ◆ Diversiteit bevorderen

Stefan Kuks, watergraaf waterschap Vechtstromen over de Quick Scan Lokale Democratie:

Beter uitleggen dat er wat te kiezen valt

"Waterschappen staan van oudsher bekend als vrij technische organisaties. Mensen vragen zich af wat er bij verkiezingen nu eigenlijk te kiezen valt. 'Doe gewoon je werk goed en val ons niet lastig', lijkt de teneur. Wij willen duidelijk maken dat er wel degelijk iets te kiezen is, dat er richting nodig is, democratische richting. Om die kloof te verkleinen, treden we zoveel mogelijk in contact met inwoners, instellingen en bedrijven. Met de Quick Scan willen we onderzoeken hoe we nóg meer mensen kunnen betrekken, vooral degenen die we normaal gesproken moeilijk kunnen bereiken.

Betere afspiegeling

Daarnaast willen we werken aan een betere afspiegeling van de samenleving. Waterschappen worden nog veel gezien als organisaties die bestuurd worden door mensen uit het buitengebied. Maar het zijn al lang niet meer de boerenrepublieken van vroeger, ook in stedelijk gebied spelen waterschappen een rol. In 2017 zijn we in ons waterschap begonnen om dit beeld bij verkiezingen te veranderen. Hoe laten we mensen voelen dat we er zijn voor iedereen? Als de samenleving niet weet wat er te kiezen valt, moeten wij dat beter uitleggen.

Stevige klankbordgroep

Vanuit de Unie van Waterschappen zijn we benaderd om mee te doen aan deze pilot van de Quick Scan. Drie van de eenentwintig waterschappen doen eraan mee: Scheldestromen, Brabantse Delta en Vechtstromen. We hebben in ons waterschap een stevige klankbordgroep geformeerd, met mensen uit ons bestuur en mensen uit de samenleving die iets vinden van water. De vragenlijsten zijn voor alle waterschappen gelijk, met uitzondering van een aantal maatwerkvragen. We hebben onze vragenlijst net opgezet en het geeft me vertrouwen dat het aantal reacties tot nu toe niet tegenvalt.

Democratisch functioneren verbeteren

Het is nog te vroeg om te zeggen of de Quick Scan een aanrader is. We bekijken nu hoe het gaat. In de waterschapswereld kijkt iedereen mee of dit een goede vorm is, of dat we hem moeten aanpassen. Wat ik andere waterschappen sowieso kan aanraden, is om ook te gaan nadenken hoe je het democratisch functioneren van het waterschap kunt verbeteren. Hoe worden we een betere afspiegeling van de samenleving? En hoe gaan we aan de slag met het gegeven dat niet iedereen zich vertegenwoordigd voelt? En hoe maken we duidelijk dat er wel degelijk iets valt te kiezen?"

Betrouwbaarheid

“Vertrouwen komt te voet
en gaat te paard.
Het is belangrijk om
écht contact te maken.”

Marc Weerts

ParticipatieWijzer

- ◆ **Burgemeester**
- ◆ **Wethouder**
- ◆ **Gemeentesecretaris**
- ◆ **Griffier**
- ◆ **Raadslid**
- ◆ **Projectleider**
- ◆ **Waterschap**
- ◆ **Provincie**

De ParticipatieWijzer is een digitaal afwegingskader voor burgerparticipatie, dat is ontwikkeld voor wethouders, gemeenteambtenaren, raadsleden en hun ondersteuning. De ParticipatieWijzer helpt gemeenten een gesprek te voeren en keuzes te maken over burgerparticipatie. De wijzer gaat in op de vraag waarom je als gemeente voor bepaalde participatiemethoden zou kiezen en hoe je kunt omgaan met initiatieven van burgers.

Democratische waarden

Daarnaast geeft de ParticipatieWijzer inzicht in de manier waarop elk van de participatiemethoden bijdraagt aan een aantal democratische waarden van lokaal goed bestuur. Om de verschillende participatiemethoden te kunnen vergelijken, is door middel van sterren aangegeven hoe ze 'scoren' op elk van deze democratische waarden.

Juiste combinatie

In de ParticipatieWijzer is speciaal aandacht voor het kiezen van de juiste combinatie van participatiemethoden. Door een goede mix van methoden te kiezen, kunnen de voor- en nadelen van verschillende participatiemogelijkheden elkaar compenseren en kan de democratie optimaal worden versterkt.

Meer informatie?

Participatiewijzer

[Lokale-democratie.nl/participatiewijzer](https://lokale-democratie.nl/participatiewijzer)

David Bos, adviseur participatie gemeente Den Haag over de ParticipatieWijzer:

Inspiratiebron voor collega's

"Ik ken de ParticipatieWijzer al een lange tijd. Het is leuk om te zien hoe de wijzer in de loop der tijd is ontwikkeld. Een aantal jaar geleden zaten er meer methoden en werkvormen in. Bijvoorbeeld allerlei werkvormen die je op een bewonersavond kunt inzetten. Nu is er duidelijk een keuze gemaakt om de meest herkenbare methoden uit te lichten, bijvoorbeeld een inspraakbijeenkomst, dorps- en wijkraad of referendum wanneer het participatie-initiatief bij de overheid ligt, of een burgerinitiatief, inspreken tijdens een raadsvergadering of het uitdaagrecht wanneer het initiatief bij inwoners ligt.

Aan het denken

Wat ik aantrekkelijk vind, is dat elke methode op een aantal criteria wordt gescoord. Elk criterium kan één tot vijf sterren scoren. Zo zie je in één oogopslag hoe het zit met toegankelijkheid, transparantie, inclusiviteit, representativiteit, zeggenschap, deliberatie en efficiency. Zo zie je bijvoorbeeld dat een enquête laag scoort op deliberatie en zeggenschap, terwijl het door ambtenaren vaak als een prettig middel wordt gezien. Terwijl het misschien niet goed aansluit bij het doel dat je hebt. De ParticipatieWijzer zet je op deze manier aan het denken over waarom je wel of niet voor een bepaalde methode moet kiezen.

"De ParticipatieWijzer zet je aan het denken over waarom je wel of niet voor een bepaalde methode moet kiezen."

Zinnig instrument

Ik denk dat de ParticipatieWijzer vooral nuttig is voor ambtenaren die nog niet goed op de hoogte zijn van wat er allemaal mogelijk is op het gebied van participatie. Ik merk in mijn eigen gemeente ook dat de kennis op dat gebied beperkt is. Dat kun je niemand verwijten. Een goede projectleider weet niet automatisch alles van participatie. Dus voor deze groep is het een zinnig instrument. Professionals die al dagelijks met participatie bezig zijn, zoals participatie- of communicatieadviseurs, kunnen de wijzer goed gebruiken om hun collega's mee te informeren en inspireren. Bestuurders hebben soms een voorkeur voor een bepaalde participatievorm, zoals een burgertop, en aan de hand van de ParticipatieWijzer kun je ze dan duidelijk de voor- en nadelen laten zien, maar ook de alternatieven."

Laurens de Graaf

“Ik wil ervoor zorgen dat we het goed hebben met elkaar”

Sinds 2017 is hij burgemeester van Lopik. En vanaf het begin is hij gedreven om zich in te zetten voor zijn gemeente: voor zowel de inwoners als de raadsleden. Democratie is veelvormig, zegt Laurens de Graaf. “Het zit in alle hoeken en gaten van de wijken en dorpen.”

Wat is het belang van de lokale democratie?

“Het is de zuurstof van de lokale samenleving. Democratie is een levend organisme. Het is voortdurend in beweging. Het is dynamisch en steeds op andere plekken aanwezig. De lokale democratie is veelvormig. Het is veel meer dan het werk van de gemeenteraad. Democratie is er in alle hoeken en gaten van de wijken en dorpen. Elke gemeente geeft haar eigen vorm aan de lokale democratie. In Lopik hebben we bijvoorbeeld geen referendumverordening, maar in andere plaatsen wel. Dus ook binnen de gemeente is de democratie veelvormig. De gemeenteraad heeft als hoogste orgaan de taak om de voors en tegens af te wegen, maar daarin ook emoties mee te nemen. De raad moet kijken wat het beste is voor de hele gemeenschap. Elk dossier vraagt om een andere aanpak.”

“We moeten uitkijken dat de angst om niet integer te zijn ons verlamt.”

Wat is jouw eigen bijdrage aan die veelvormigheid?

“Als burgemeester sta je boven de partijen. Dat is het fijne aan die rol. Ik kijk vanuit een democratische bril, niet vanuit een politieke. Ik probeer de politiek te democratiseren. Ik stel vooral veel vragen. Wat is goed voor de lokale gemeenschap? Wat voor democratie past er bij ons? Aan de andere kant is het mijn rol om benaderbaar en toegankelijk te zijn voor inwoners. Bij mijn installatie kwam ik op het idee om op een tandem door de gemeente te fietsen. Wie bestuurt wie? Wie zit voorop en wie achterop? En moet je niet af en toe van plek wisselen? Wie bedient de bel en wie trapt er op de rem? De ritjes door onze negen dorpen waren voor mij een manier om signalen op te halen. Een voorbeeld van maatschappelijke democratie.”

“Lokale democratie is een waarde,
maar ook een werkwoord.
Dat moet je levend houden.”

Waar komt die motivatie om je in te zetten voor de lokale gemeenschap vandaan?

“Dat heeft aan de ene kant met mijn persoon te maken en aan de andere kant met het ambt. Als persoon vind ik het belangrijk dat iedereen zijn of haar zegje kan doen. Eigen verantwoordelijkheid is daarbij voor mij een belangrijke waarde. Wat me als burgemeester motiveert om de lokale democratie sterk te houden, is dat ik ervoor wil zorgen dat we het goed hebben met elkaar. Een burgemeester heeft een procesrol hierin. Hoe kun je iedereen goed in positie houden en wijzen op zijn rol en verantwoordelijkheid? Democratie is net als een goed huwelijk: het is geven en nemen. Begrip hebben voor de ander. Ik wil ruimte reserveren voor gesprekken en dialoog en daarmee empathie tonen. De democratie kan niet sneller dan ze nu gaat, terwijl de samenleving daar wel om roept. Daar zit een spanning. Verschillen worden groter. Mensen willen gehoord worden en serieus genomen worden. Daar zet ik me voor in.”

“Eén van de waarden van de democratie is deliberatie, het gegeven dat je met elkaar in gesprek bent om elkaar te begrijpen en zo de beste besluiten te kunnen nemen. Dat kan betekenen dat je een oneindig gesprek met elkaar voert. De praktijk is vaak: deadlines, termijnen, beperking door dat soort elementen. Dialoog is erop gericht dat je zo dicht mogelijk bij de waarheid komt. Dat je elkaar bevraagt en geïnteresseerd bent, luistert, elkaar probeert te begrijpen.”

Hoe kijk je aan tegen gelijke rechten?

“In theorie is iedereen gelijk en volgens de wet ook, maar in de praktijk zijn er vooral grote verschillen. Vanuit de representatieve democratie houdt de meerderheid rekening met de minderheid. Daarbij heb je te maken met zichtbare en onzichtbare gevallen. Zie je alles? Als overheid kun je niet alles zien, is mijn overtuiging. Er zijn ook zaken die je niet kent. Hoe kun je er toch voor zorgen dat je zo gelijkwaardig mogelijk met elkaar omgaat? Ik heb tijdens een overleg met het presidium weleens een taart meegenomen om dit te illustreren. Hoe verdelen we die eerlijk? Gewoon iedereen een stukje geven? Maar verdient de bode niet ook een stukje? En hoe zit het als je suikerziekte hebt? Het is een uitdaging om daarover te blijven nadenken. En het is als volksvertegenwoordiger ook je plicht. Politiek gaat over verdelingsvraagstukken. Je moet altijd kiezen. Hoe zorg je voor een rechtvaardige verdeling, ook wanneer er sprake is van ongelijkheid?”

Wat betekent integriteit voor jou?

“Ik kom er steeds meer achter dat dat gewoon om gedrag gaat. Hoe gedragen we ons op een goede manier die past bij de publieke zaak en onze publieke verantwoordelijkheid? Hoe doe je het goede, ook als niemand kijkt? Dat is de definitie van integriteit die ik graag hanteer. Tegelijkertijd moet je ervoor zorgen dat het je niet verlamt, integritisme wordt dat genoemd; de angst om beschuldigd te worden van niet integer handelen.”

“Als overheid kun je niet alle ongelijkheid zien.”

Informatiekaarten

Burgemeester
Wethouder

Gemeentesecretaris
◆ **Griffier**

◆ **Raadslid**
Projectleider

◆ **Waterschap**
◆ **Provincie**

Gemeenten hebben een regierol bij de totstandkoming van de Transitievisie Warmte en het opstellen van de Regionale energiestrategie (RES). Door aan de voorkant van dit proces een positie in te nemen kan de gemeenteraad kaders stellen over de invulling van deze regierol. Om raadsleden in staat te stellen hun rollen te pakken, zijn informatiekaarten ontwikkeld met concrete vragen.

Er zijn twee informatiekaarten:

- ◆ Informatiekaart rollen van raadsleden in de Transitievisie Warmte
- ◆ Informatiekaart rollen van raadsleden in de Regionale energiestrategie

Informatiekaart Transitievisie Warmte

Op de informatiekaart Transitievisie Warmte worden de verschillende rollen voor raadsleden getoond: de kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende. Bij elke rol staan vragen die raadsleden helpen een goede afweging te maken. Onder de vragen staan concrete voorbeelden van de invulling van de betreffende rol.

Informatiekaart Regionale energiestrategie

Op de informatiekaart Regionale energiestrategie worden voorbeelden en hulpvragen gegeven voor het invullen van de verschillende rollen van gemeenteraden. Gemeenten, provincies en waterschappen hebben vanuit het Klimaatakkoord de verantwoordelijkheid om in hun regio energiestrategieën op te stellen. In de informatiekaarten is ook algemene informatie over de RES en de 30 RES-regio's opgenomen. Ook voor Statenleden en leden van het algemeen bestuur van het waterschap zijn informatiekaarten gemaakt. Deze zijn te raadplegen in hun digitale leeromgeving.

Gerhard Brunsveld, bestuurs- en verenigingssecretaris Nederlandse Vereniging van Raadsleden over de Informatiekaarten:

Als raadslid goed uitgerust het najaar in

“Wat ik prettig vind aan de kaarten is dat ze in één overzicht aangeven wat je als raadslid met het onderwerp kunt. Geen ingewikkelde teksten, geen ellenlange achtergrondinfo, maar korte en concrete informatie die je kunt gebruiken wanneer de Transitievisie Warmte of Regionale energiestrategie in de raad of commissie aan de orde komen. De kaarten geven voorbeelden van vragen die je als raadslid kunt stellen en puntsgewijze informatie per deelonderwerp. Samen vormen ze een overzichtelijk overalbeeld van de onderwerpen die bij de transitievisie of RES van belang zijn. Als je als raadslid bijvoorbeeld wilt weten hoe je zeggenschap of inspraak kunt organiseren rondom deze thema's, pak je de informatiekaarten erbij als wegwijzers voor tips en adviezen.

Digitale leeromgeving

Binnen de Nederlandse Vereniging van Raadsleden hebben we de kaarten op verschillende manieren onder de aandacht gebracht. Via onze eigen website en nieuwsbrief, maar ook via de nieuwsbrief van de VNG. De kaarten staan ook op de digitale leeromgeving voor raadsleden. En ook de Vereniging van Griffiers heeft de kaarten onder haar leden verspreid.

“Geen ingewikkelde teksten,
geen ellenlange achtergrondinfo.”

Uitgelezen moment

De kaarten helpen om raadsleden in positie te brengen. Ik zou raadsleden van harte aanbevelen om ze te gebruiken, zeker omdat veel raden nog aan het begin van hun trajecten staan. De zomer is een uitgelezen moment om de kaarten te raadplegen. Zo ben je als raadslid in het najaar goed uitgerust om de juiste vragen te kunnen stellen en zodoende te besluiten over deze belangrijke thema's.”

Meer informatie?

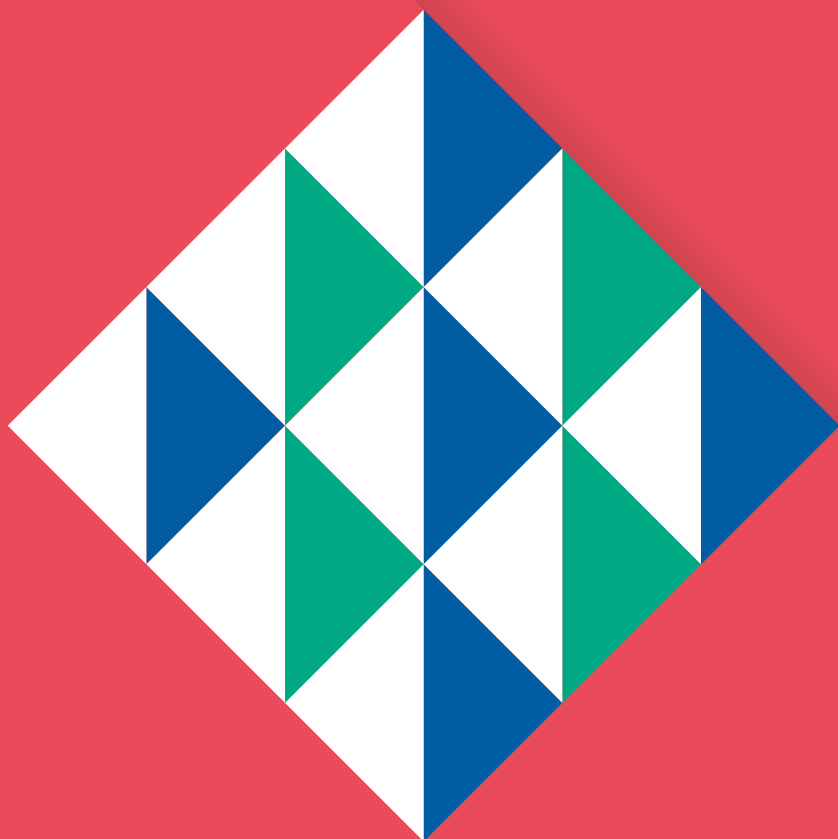
Informatiekaart Transitievisie warmte:

[Lokale-democratie.nl/informatiekaart-transitievisie-warmte](https://lokale-democratie.nl/informatiekaart-transitievisie-warmte)

Informatiekaart RES:

[Lokale-democratie.nl/informatiekaart-res](https://lokale-democratie.nl/informatiekaart-res)

Inclusiviteit

“Wij vinden het belangrijk
dat iedereen in
onze gemeenschap
op welke manier dan ook
meedoet.”

Jacques van Loevezijn

Democratische energietransitie

Burgemeester
Wethouder

Gemeentesecretaris
◆ Griffier

◆ Raadslid
Projectleider

◆ Waterschap
◆ Provincie

Lokale overheden staan voor een grote opgave om de energietransitie vorm te geven. In twee webinars helpen we volksvertegenwoordigers hun rol en positie te versterken en ondersteunen we gemeenten, provincies en waterschappen bij het participatieproces. De webinars zijn ook beschikbaar als podcasts:

- ◆ De positie van volksvertegenwoordigers en de RES: hoe pak jij je rol?
- ◆ Participatie in de energiestrategie

Webinar de positie van volksvertegenwoordigers en de RES: hoe pak jij je rol?

In dit webinar komen de volgende concrete vragen aan de orde tijdens het gesprek met een aantal ervaringsdeskundigen: Wat is jouw rol als volksvertegenwoordiger bij het opstellen van een regionale energiestrategie (RES)? Wat zijn de belangrijkste mijlpalen in het proces tot de vaststelling van de RES 1.0 en daarna? Welke instrumenten kun je daarbij gebruiken? En hoe kunnen we leren van ervaringen van verschillende regio's?

Webinar participatie in de energiestrategie

In dit webinar worden de volgende vragen door sprekers uit het veld besproken: Hoe zorg je ervoor dat iederéén een stem heeft in de energietransitie? Dus ook de 'zachte stemmen' en het stille midden? Hoe geef je de opgehaalde input een plek in het democratische proces? En hoe zit dat nu met 50% lokaal eigendom?

Meer informatie?

Webinar De positie van volksvertegenwoordigers en de RES: hoe pak je je rol?:
<https://youtu.be/ZJ0u-ArcBL0>

Webinar Participatie in de energiestrategie:
<https://youtu.be/nhUgHMYtow4>

Ook als podcasts beschikbaar. Ze zijn te vinden via Democratie in Actie op bekende podcast streaming-apps als Soundcloud, Spotify, Apple en Google Podcasts etc.

Monique van Saane, raadslid D66 Almelo en trekker RES-werkgroep Regio Twente over de webinar Democratische energietransitie:

Op de goede weg als volksvertegenwoordiger

"Samen met Janice heb ik als spreker aan het webinar over de positie van volksvertegenwoordigers meegewerkt. We vertelden over onze ervaringen in Twente, waarbij wij onze eigen rol als volksvertegenwoordiger hebben gepakt en er tegelijkertijd voor hebben gezorgd dat collega-volksvertegenwoordigers dat ook konden doen. We hebben – ongevraagd – een procesadvies geschreven waardoor volksvertegenwoordigers daadwerkelijk een rol kregen in de besluitvorming en niet alleen aan het eind. Want dat is zo belangrijk! De volksvertegenwoordigers zijn de belichaming van alle inwoners en vormen daarmee de kern van de democratie. Ik houd ervan om bruggen te slaan; dat heb ik ook in dit proces gedaan.

Vliegwiel

Het webinar heeft, samen met onze andere optredens, een vliegwiel veroorzaakt. We kregen veel positieve reacties. Andere volksvertegenwoordigers zijn erg geïnteresseerd in de aanpak van collega's in het RES-proces. Alle raadsleden zijn enorm druk, daarom is het fijn dat het webinar makkelijk online is terug te kijken."

"Ik voel me sterker in positie als volksvertegenwoordiger, dankzij de ondersteuning van Democratie in Actie. Het feit dat zij gesprekken met ons aangaan en dingen aandragen, geeft me de goede moed om door te gaan. Het geeft me het gevoel dat ik op de goede weg ben als volksvertegenwoordiger. Je staat niet alleen. Je wordt gezien en aangemoedigd om je ding te doen. Dat heeft echt effect op mijn prestaties."

Janice Meerenburgh, raadslid VVD Losser en trekker RES-werkgroep Regio Twente over de webinar Democratische energietransitie:

Niet tekenen bij het kruisje

"Wat ik vooral heb gewaardeerd in het webinar is het feit dat er heel aansprekende praktijkcasussen aan bod kwamen. Als volksvertegenwoordiger kreeg je daarbij het idee: dit speelt dus bij iedereen! Het is heel waardevol om te zien hoe collega's hetzelfde vraagstuk oppakken.

In onze regio merkten Monique en ik dat het verhaal van de RES bij volksvertegenwoordigers niet voldoende bekend was. Wij wilden de raden niet reduceren tot 'tekenen bij het kruisje'. Daarvoor zijn de effecten op de ruimtelijke ordening veel te groot.

Buren raadplegen

In het webinar werd duidelijk dat de oplossingen, zoals windparken en zonnevelden, zich niet houden aan gemeentegrenzen. Het is daarom goed om je burens te raadplegen en samen te kijken naar wat de beste locaties zijn voor deze maatregelen. We moeten elkaar nu vasthouden, en dan is het fijn om met elkaar onze verhalen te kunnen delen. Daar heeft het webinar heel mooi aan bijgedragen."

Op de bres voor de verwaarloosde democratie

Liesbeth van de Wetering zet zich al jaren met hart en ziel in voor de lokale en regionale democratie bij zowel de gemeente als provincie Groningen. Bij de provincie werkt ze als programmamanager Kwaliteit Openbaar Bestuur. “Mijn drijfveer is om een stem te geven aan die mensen die zich niet zo snel laten horen.”

Waarom is een sterke lokale democratie belangrijk?

“Waarom is water belangrijk? Ik vind het belangrijk om samen het goede gesprek te voeren over de keuzes die we maken voor de samenleving. Dat gaat niet vanzelf. De cijfers over vertrouwen in de politiek, de toeslagenaffaire, de lage opkomst bij lokale verkiezingen: dat baart me zorgen. We zijn langzamerhand consument van de publieke zaak geworden, in plaats van dat we daar sámen vorm aan geven. Een sterke lokale democratie kan alleen maar bestaan als je daar samen actief aan blijft werken.”

“Onze representatieve democratie wordt helaas niet zo representatief bevolkt.”

Liesbeth van de Wetering

Bouwstenen van de lokale democratie

Hoe komt het dat we van die kern zijn afgedreven?

“Thorbecke bouwde zijn ‘huis’ op de vooronderstelling van de aanwezigheid van sterk ontwikkeld burgerschap en een actief maatschappelijk middenveld. De samenleving ziet er nu anders uit, maar het huis van Thorbecke is voor een deel nog hetzelfde. In Thorbeckes tijd was de maatschappelijke democratie sterk en ‘schraagde’ de representatieve democratie. Volksvertegenwoordigers zijn nu minder ingebed in brede maatschappelijke verbanden. Daarnaast zijn we ook ver afgedreven van onze eigen invloed op de leefomgeving. Democratie is meer dan stemmen. Dingen die het dichtst bij ons staan; hoe het speeltuintje in de straat wordt ingericht of hoe we met armoede omgaan, hebben we langzamerhand geoutsourcet aan politici. Jacques Wallage zei ooit treffend: de politiek heeft de democratie gejat. En dat is zorgelijk, we hebben de democratie te veel als vanzelfsprekend beschouwd.”

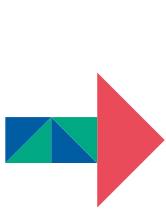
“Hoezo tegenmacht? De Kamer ís de macht.”

Wat is ervoor nodig om dat te herstellen?

“Op dit moment wordt er veel gesproken over macht en tegenmacht. Mensen zeggen dat de Kamer meer tegenmacht moet geven, maar de Kamer ís de macht. Zij stelt kaders en controleert de regering. Hoezo tegenmacht? De Kamer, raad en staten zijn het hoogste orgaan. Toch maak ik me wel zorgen over in hoeverre met name lokale en regionale volksvertegenwoordigers toegerust zijn als lekenbestuur. Colleges beschikken over een groot ambtelijk apparaat dat enorme pakken beleid en stukken produceert. Dat zuigt volksvertegenwoordigers de vergaderzaal in, in plaats van dat ze tijd hebben om te achterhalen wat er speelt en leeft in wijken en dorpen. Ook op het gebied van participatie is het soms lastig om als volksvertegenwoordiger je rol stevig te kunnen pakken wanneer colleges al intensief met inwoners in gesprek gaan. Ga je dat dan nog een keer over doen of teken je bij het kruisje?

Onderbelicht is de rol van de lokale en regionale media. Een sterke lokale en regionale journalistiek is van wezenlijk belang voor onze democratie. Journalisten moeten verslag doen van wat er op straat en in de gemeente- en provinciehuizen gebeurt. Ze schrijven te weinig over onderwerpen op het moment dat er nog meegepraat kan worden. De berichtgeving beperkt zich vaak tot het slot van het proces, de besluitvorming. En dan worden mensen bevestigd in het gevoel: zie, het is al beslist. Dat is zonde.”

“Om mensen beter te betrekken, heb je nieuwe manieren nodig om te horen en zien wat er speelt. We moeten nadenken over de vormen waarin we mensen betrekken. Je kunt je afvragen of mensen toegerust zijn om mee te doen, wanneer ze zoals Thea, nog nooit van hun leven vergaderd hebben. Dat vraagt om hernieuwde aandacht voor burgerschapsvorming. Maar ook om oog te hebben om andere vormen te gebruiken dan waarmee je vooral hoogopgeleiden bereikt. Die we dan vervolgens ook nog als usual suspect betitelen, om daarna te constateren dat er sprake is van participatiemoeheid. We moeten niet zozeer meer participatie organiseren, maar vooral betere. En bovenal: échte zeggenschap.”

Wat is jouw drijfveer, waarom zet jij je zo in voor de democratie?

“Steeds meer mensen doen niet mee en voelen zich niet vertegenwoordigd. Een deel van hen wordt boos, een deel gaat in complottheorieën geloven en een deel haakt cynisch af. Daar maak ik me zorgen over. Tegelijkertijd vormt een grote groep het ‘stille midden’; genuanceerde mensen die niet de behoefte voelen om met de meest uitgesproken mensen mee te doen. Mijn drijfveer is om een stem te geven aan die mensen die zich niet laten horen en de achtergrond begrijpen van de mensen die zich luid of ongenueanceerd laten horen. Gehoord en gezien worden is voor mij een belangrijke waarde. Inclusiviteit omvat veel aspecten. Zo is het belangrijk om niet alleen hoogopgeleiden te betrekken. Diplomademocratie is een reëel gevaar, omdat uit onderzoek blijkt dat hoger opgeleiden de belangen van lager opgeleiden daadwerkelijk minder goed vertegenwoordigen. Onze representatieve democratie wordt helaas niet zo representatief bevolkt, zo is meer dan 90% van de Kamer hoogopgeleid. In een experiment met een coöperatieve wijkraad in de gemeente Groningen werden bewoners ingeloot om samen te beslissen over hun wijk. Een van hen, Thea, zei dat de reden waarom ze mee ging doen, was omdat in de uitnodiging het woord ‘zeggenschap’ werd gebruikt. Ze had in haar hele leven nog nooit gestemd en heeft zich nooit met de politiek bemoeid. Maar zij is nu degene die haar buurtgenoten oproept: ga stemmen! Betrokkenheid begint bij échte zeggenschap, het gevoel dat je stem er echt toe doet.”

“Betrokkenheid begint bij échte zeggenschap.”

DIAMANT 07

Inspiratiegids Digitale Participatie

◆ **Burgemeester**
◆ **Wethouder**

◆ **Gemeentesecretaris**
◆ **Griffier**

◆ **Raadslid**
◆ **Projectleider**

Waterschap
Provincie

De Inspiratiegids Digitale Participatie bevat tips, praktijkvoorbeelden en een overzicht van digitale instrumenten die digitale participatieprocessen tot een succes maken. Als gevolg van de coronamaatregelen in 2020 en 2021 en het massaal overschakelen naar digitaal vergaderen in gemeenteraden, Provinciale Staten en waterschappen was er een grote behoefte aan een praktische gids met praktijkvoorbeelden.

Breed palet

Ook vóór de coronamaatregelen bestond er al een breed palet aan instrumenten voor digitale participatie, maar in de afgelopen periode is de zoektocht om inwoners op digitale wijze te betrekken in een stroomversnelling gekomen. Hoe zorg je ervoor dat participatietrajecten die al waren gestart of op de rol stonden toch door kunnen gaan?

Permanente toevoeging

Deze zoektocht leidde tot veel praktische vragen, die we in de inspiratiegids hebben beantwoord. Uit de vele reacties is gebleken dat de inspiratiegids inderdaad veel gemeenten, provincies en waterschappen heeft geïnspireerd in coronatijd. Inmiddels hebben digitale participatiemiddelen een vaste plek gekregen in de mix van middelen die kan worden ingezet bij participatieprocessen.

Diversere groep

Met digitale participatie kun je bovendien ook een grotere en diversere groep mensen bereiken. Verschillende vormen van participatie versterken elkaar goed en het maakt participeren ook aantrekkelijker en leuker.

Meer informatie?

Inspiratiegids Digitale Participatie:
[Lokale-democratie.nl/inspiratiegids-digitale-participatie](https://lokale-democratie.nl/inspiratiegids-digitale-participatie)

Claudia Tempelman, senior communicatieadviseur gemeente Haarlem over de Inspiratiegids Digitale Participatie:

Niet steeds zelf het wiel uit hoeven vinden

"In Haarlem zijn wij al geruime tijd bezig met digitale participatieprojecten. Al in 2011 startten we een traject, waarbij inwoners plannen konden uploaden. Dat was zo'n onverwacht succes dat we de verwachtingen aan de achterkant niet goed konden managen. Sindsdien zijn we gegroeid en geprofessionaliseerd op het gebied van online participatie.

Praktische voorbeelden

De Inspiratiegids Digitale Participatie is daarbij een ideaal hulpmiddel. Als gemeente ben je toch vaak geneigd om zelf het wiel te willen uitvinden. De inspiratiegids voorkomt dat. In de gids staan praktische voorbeelden van tools en werkwijzen die in andere gemeenten zijn beproefd. Ook al zijn wij zelf al vergevorderd op het gebied van online participatie, toch hebben ook wij nog niet alle vormen verkend. Daarbij is de gids een prettig instrument.

In de gids staat duidelijk uitgelegd op welke drie participatieniveaus je een bepaalde tool kunt inzetten: informeren, consulteren of beslissen. Ook staan er praktische tips over wat je ermee kunt doen. Heel inspirerend, want het brengt me regelmatig op nieuwe ideeën.

Hybride vorm

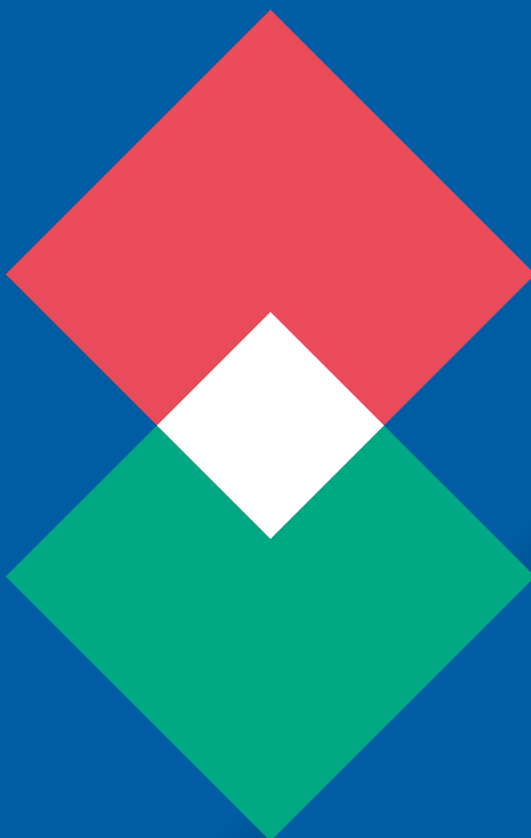
Aangezien wij online participatie ook voor corona al stevig inzetten, is er voor ons door corona niet veel veranderd. Wij zagen al eerder het belang in van nieuwe manieren om inwoners te betrekken. Zo kun je jonge ouders digitaal makkelijker betrekken, wanneer ze niet 's avonds naar een inspraakavond in een zaaltje hoeven te komen. Ook jongeren konden we digitaal veel beter betrekken; zo kwamen er opvallend veel jongeren af op een digitale bijeenkomst over de Omgevingsvisie. Wat dankzij corona wel nieuw was, waren de vele video-uitzendingen waarmee we mensen hebben betrokken. Na corona zullen we toegaan naar hybride vormen van participatie, waarbij we zowel online als fysiek proberen mensen te betrekken.

"Na corona zullen we toegaan naar hybride vormen van participatie."

Zelfde vocabulaire

Het is zo fijn dat de gids er is. Ik pak hem er regelmatig even bij, ook als ik vastzit. Het houdt je scherp om na te denken over wat nu eigenlijk je doel is, en welk middel je daarbij het beste kunt inzetten. Het is fijn dat de gids zo praktisch is. Intern zouden we hem nog vaker kunnen delen met collega's. Vooral voor procesmanagers zou het een goed instrument zijn om te gebruiken. Het is fijn om onderling hetzelfde vocabulaire te delen en vanuit eenzelfde perspectief met elkaar te kunnen praten."

Transparantie

“Inwoners moeten kunnen zien
op welke manier degenen
die hen vertegenwoordigen
hun werk doen.”

Merel van Hall

Animaties Digitale Participatie

Burgemeester
◆ **Wethouder**

Gemeentesecretaris
Griffier

◆ **Raadslid**
◆ **Projectleider**

Waterschap
Provincie

Vanuit de lokale overheid is er veel vraag naar informatie over en goede voorbeelden van participatie. Dat gaat om traditionele vormen van participatie, maar steeds vaker ook om digitale participatie. Uit onze ervaringen, samen met gemeenten blijkt dat je met digitale participatie een grotere en diversere groep mensen bereikt. De ideale participatiemix is een combinatie van online en offline participatie. Beide vormen versterken elkaar en de combinatie maakt participeren aantrekkelijker en leuker.

Nieuwe perspectieven

Digitale participatie brengt nieuwe perspectieven, waarmee je collectieve kennis benut. Daarmee kom je tot inhoudelijk betere besluiten. Bovendien vergroot je het draagvlak voor het uiteindelijke voorstel of besluit.

Laagdrempelig

Om dit onderwerp laagdrempelig te presenteren, zijn er drie animaties gemaakt om digitale participatie en het gebruik ervan toe te lichten. In de animaties wordt duidelijk waar je moet beginnen, waar je op moet letten bij het kiezen van een digitaal participatieplatform, welke doelen en tools er zijn en met wie je het proces moet inrichten. De animaties zijn bij uitstek geschikt om te delen via intranet of *self learning*-omgevingen.

Meer informatie?

Animaties Digitale Participatie:
Digitale participatie: Democratie in Actie helpt je verder
<https://youtu.be/XVQueFW0a70>
Hoe organiseer je een digitaal participatieproces?
<https://youtu.be/0QzxP5vXXc0>

Welke doelen en tools zijn er?
<https://youtu.be/3hJaf3lhMFO>

Brandon Pouw, senior beleidsadviseur bestuurlijke zaken bij de provincie Zuid-Holland over de Animaties Digitale Participatie:

Mensen op weg helpen in hun gedachtegang

“Ook als provincie hebben we een verantwoordelijkheid in het versterken van de kwaliteit van het openbaar bestuur. In Zuid-Holland hebben we het programma Beter Bestuur, waarmee we gemeenten en waterschappen ondersteunen bij participatievraagstukken. Samen met Democratie in Actie hebben we een Provinciedaal Digitale Participatie opgezet, waarbij acht gemeenten, een waterschap en wijzelf als provincie ervaringen uitwisselen in het gebruik van een open sourcetool voor digitale participatie.

Verschillende behoeftes

In onze contacten met medewerkers van gemeenten en waterschappen, maar ook met provinciecollega's, merken we dat zij vaak behoefte hebben aan een overzicht van de mogelijkheden van digitale participatie. Daar is van alles over geschreven, maar het is fijn dat die informatie nu ook visueel beschikbaar is via korte animaties. Mensen hebben verschillende behoeftes in hoe ze informatie tot zich nemen. De animaties maken snel inzichtelijk hoe je een digitaal participatieproces kunt inzetten en waar je allemaal aan moet denken om het tot een succes te maken.

Roer omgooien

We hebben de animatiefilmpjes laten zien aan deelnemers van de Provinciedaal, in speciale modules. Daarnaast delen we de linkjes regelmatig intern met collega's. Zo kun je mensen op weg helpen in hun gedachtegang. De animaties zijn vaak het begin van een gesprek. Ze zijn echt van toegevoegde waarde, voor zowel mensen die nog niks van digitale participatie afweten, als mensen die al wat verder gevorderd zijn. Bij veel gemeenten houden medewerkers van de afdeling Communicatie zich bezig met participatie. Maar zij zijn niet altijd fulltime verdiept in hoe je participatie vormgeeft. Ik denk dat de animaties voor iedereen nuttig kunnen zijn. Zeker in coronatijd, waarbij veel overheden vaak voor het eerst begonnen met digitale participatietrajecten. Zij moesten echt het roer omgooien. De animaties zijn laagdrempelig en helpen je op weg om een digitaal participatieproces vanaf het begin goed in te richten.

“Democratie in Actie is de afgelopen jaren van toegevoegde waarde geweest. Op concreet niveau heeft het zeker verschil kunnen maken. Het zou mooi zijn als het als klankbordfunctie voor gemeenten en provincie overeind blijft. Voor overheden is het vooral van belang om samen te blijven werken; dus zowel gemeenten, provincies, waterschappen en de Rijksoverheid.”

Niet vanuit het middel beginnen

In de animaties komt duidelijk naar voren dat je een participatietraject niet vanuit het middel moet beginnen. Het gaat erom wat je wilt bereiken, wat aansluit bij de doelgroep en in welke fase je de participatie wilt inzetten. De vraag 'wat komt er bij een goed participatieproces kijken' staat voorop. Collega's of bestuurders die vragen om een 'lijstje met middelen' kun je met de animaties duidelijk maken dat het proces centraal staat, en niet het middel.

Luzette Kroon

Bouwstenen voor de lokale democratie

Besturen uit het hart

Luzette Kroon was wethouder van Drechterland en burgemeester van Waterland en is sinds februari 2020 dijkgraaf van het waterschap Wetterskip Fryslân. Ze gelooft in het betrekken van inwoners. “Goed kunnen luisteren is een van de belangrijkste kwaliteiten van een bestuurder.”

Wat is het belang van de lokale democratie?

“De lokale democratie is de eerste overheid, waar burgers terecht komen. Het gaat om de leefomgeving van mensen, die uitermate belangrijk is voor het welzijn van inwoners. De betekenis die de lokale democratie heeft, is enorm. Je moet je als lokaal democratisch orgaan bewust zijn dat alles wat je doet impact heeft op de inwoners. Dat betekent dat je besluiten op een afgewogen manier moet nemen. Initiatieven van onderop vind ik daarbij erg belangrijk. Bottom up dus, niet top-down.”

“Klimaatopgaven kunnen we alleen samen oplossen.”

Wat is jouw drijfveer om je in te zetten voor die democratie?

“Ik was zelf ooit actief betrokken bij een burgerinitiatief rondom een voetbalveld dat werd verplaatst. Jonge voetballers zouden dan over een bedrijventerrein moeten fietsen om bij het veld te komen, heel gevaarlijk. Het initiatief bestond uit een voorstel voor een alternatieve fietsroute. Dit heb ik ondersteund door honderd handtekeningen aan de gemeente voor te leggen. Door deze actie heb ik een ander beeld van gemeenteraadsleden gekregen. Ook van de ambtelijke organisatie. Ik zag dat er echt wel bereidheid was om samen tot mooie oplossingen te komen.”

Hoe hebben die ervaringen als inwoner invloed gehad op jou als bestuurder?

"Er zijn soms oplossingen die je zelf niet direct ziet, maar doordat inwoners meedenken en meekijken, kun je tot andere ideeën komen. De ervaringen die ik als inwoner had, heb ik meegenomen als bestuurder. Als burgemeester van Waterland was ik betrokken bij de dijkversterking in Marken en Uitdam. Ik merkte dat bewoners sterke behoefte hadden om mee te praten. Op een heel interactieve manier hebben we vervolgens met bewoners gekeken wat de beste oplossingen voor versterking waren. Goed kunnen luisteren is een van de belangrijkste kwaliteiten van een bestuurder; het openstaan voor ideeën, ontvankelijk zijn voor mensen en kijken waar mogelijkheden liggen."

Hoe zit het, naast inwoners, met de rest van het lokale of regionale samenspel?

"Het is voor de lokale democratie van belang om verder te kijken dan je eigen taakveld, dat geldt voor alle overheden. In de regionale democratie zijn ook waterschappen en de provincie een speler van belang. We doen ons werk als overheden niet alleen, maar met alle partijen die betrokken zijn. De kracht zit in integraal werken, niet alleen met overheidspartners, maar ook in interactie met alle spelers in het gebied."

"Het is voor de lokale democratie van belang om verder te kijken dan je eigen taakveld, dat geldt voor alle overheden."

Hoe zorg je dat je betrouwbaar bent als lokale of regionale overheid?

"Initiatieven van onderop zijn mooi, goed luisteren naar inwoners heeft prioriteit, maar tegelijkertijd moet je aan verwachtingsmanagement doen. Aan de voorkant moet je duidelijk aangeven wat de kaders zijn waarbinnen je tot oplossingen kunt komen. Niet alle wensen kunnen worden ingewilligd. Uiteindelijk vraagt de democratie om besluitvorming door een algemeen bestuur. Betrouwbaarheid zit in woorden en daden. Zeggen wat je doet. En zorgen dat je het waarmaakt."

Hoe kan het dat er zoveel wantrouwen is richting de overheid?

“Mensen die echt betrokken zijn, zul je dat wantrouwen niet horen uitspreken. Maar mensen oordelen soms ook te makkelijk. De algemene beeldvorming is vaak negatief. Via sociale media kan iets snel opgeblazen worden tot groot onrecht, terwijl de werkelijkheid genuanceerder ligt. Onderzoek wijst uit dat het merendeel van de onderwerpen in de Tweede Kamer via sociale media of andere media op de agenda komt. Ik hoop dat het de democratie gegeven is dat we goed met elkaar nadenken over wat we inhoudelijk willen doen en hoe we de signalen uit de samenleving oppakken. Je hoeft niet op elk bericht te reageren. Ga eens goed uitzoeken wat erachter zit. Zelf signaleer ik soms dat zestig procent van een verhaal klopt, maar veertig procent net iets anders in elkaar steekt. Hedendaagse bestuurders moeten hier rekening mee houden en niet in een kramp schieten.”

“Betrouwbaarheid zit in woorden
en daden. Zeggen wat je doet.
En zorgen dat je het waarmaakt.”

Heeft u een tip voor collega-bestuurders?

“Ik zou willen oproepen om vooral bij je eigen gevoel te blijven. Ik vind dat je besturen uit je hart moet doen. Durf dan ook met je hart te denken. Durf je in de persoon tegenover je te verplaatsen, kijk wat je kunt doen om een ander te helpen. Ik vind mijn baan de allermooiste die er is. Om voor en met mensen te werken om de goede doelen te bereiken. Ik vind het geweldig dat ik dat mag doen. Daar ben ik heel trots op!”

“Ik vind dat overheidsorganisaties zo transparant mogelijk moeten zijn. Dat betekent dat we het beleid zoveel mogelijk zichtbaar maken, dat we data zoveel mogelijk openstellen, wetende dat er ook een grens is. Als je alles transparant wilt maken, vraagt dat veel tijd en mensuren, en dat vergt geld dat je weer bij inwoners moet ophalen. Er moet dus een balans zijn tussen wat het kost en wat het oplevert.”

DIAMANT 09

DiA Academie: webinars digitale participatie

Burgemeester
◆ **Wethouder**

◆ **Gemeentesecretaris**
Griffier

Raadslid
◆ **Projectleider**

Waterschap
Provincie

De digitale participatie van inwoners is een belangrijk onderdeel van het democratisch proces geworden. Het biedt de mogelijkheid om de collectieve intelligentie en creativiteit van inwoners in te zetten voor beleid. Voor elke gemeente, provincie of waterschap is het mogelijk om de vruchten te plukken van deze digitale participatie.

Onmisbaar kanaal

Digitale participatie biedt de kans om mensen op directe en interactieve wijze te betrekken bij besluitvormingsprocessen en gezamenlijk tot betere resultaten voor stad, dorp of wijk te komen. De verschillende digitale participatie-instrumenten bieden de mogelijkheid om met inwoners te peilen, te stemmen, ideeën te verzamelen, te reageren op voorstellen en het gesprek aan te gaan. Digitale instrumenten zijn een onmisbaar kanaal voor overheden om naast fysieke interactie het democratisch proces te verrijken.

Voordelen

Om de voordelen, keuzes en manieren van de verschillende digitale participatiemiddelen te bespreken, hebben we een reeks webinars gemaakt. Onder de naam DiA Academie vind je 9 colleges van elk een halfuur die uitleg geven over de verschillende typen digitale participatiemiddelen. In elk college is er een toelichting door een deskundige en een ervaring vanuit een gemeente. Alle webinars zijn via onderstaande link terug te kijken.

Meer informatie?

Webinars digitale participatie:

[Lokale-democratie.nl/webinars-digitale-participatie](https://lokal-democratie.nl/webinars-digitale-participatie)

De webinars behandelen de volgende onderwerpen:

- ◆ Surveytools
- ◆ Stemtools
- ◆ Vlog-en podcasttools
- ◆ Monitoringstools
- ◆ Brainstormtools
- ◆ Dialoogtools
- ◆ Videoconferentietools
- ◆ Digitale mix

Erica Kelly, procesadviseur bij de gemeente Elburg over de DiA Academie:

Onderzoeken wat je wilt, voordat je naar tools grijpt

"Ik heb het webinar over monitoringstools gevolgd. In de gemeente Elburg zijn we ons aan het oriënteren op dit onderwerp. Het webinar heeft ons laten zien welke tools er allemaal op de markt zijn en welke functionaliteiten deze hebben.

Advies

Het webinar heeft ons doen inzien dat je eerst moet onderzoeken wat je als gemeente wilt voor je nadenkt over welke tool dat het beste kan ondersteunen. We denken nu snel een advies te kunnen maken over welke tool het beste past bij wat de Elburgse bevolking nodig heeft.

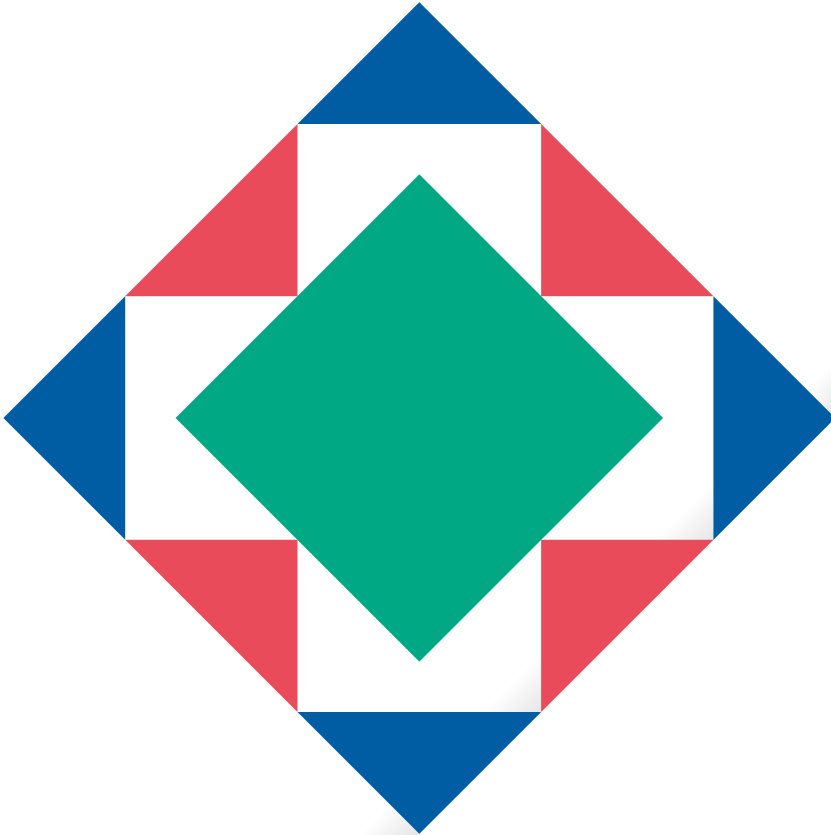
"Het webinar heeft ons doen inzien dat je eerst moet onderzoeken wat je als gemeente wilt voor je nadenkt over welke tool dat het beste kan ondersteunen."

Waardevol

Ik raad collega's van andere gemeenten die ook nadenken over welke monitoringstools ze het beste kunnen gebruiken van harte aan dit webinar, of een van de andere, terug te kijken. Ze duren niet lang, zijn niet saai en geven goede informatie. In de webinars wordt informatie uit onderzoeken op een heldere manier gebundeld en hoor je van collega's hun praktijkervaringen. Zeer waardevol."

Betrokkenheid

“Doordat inwoners
de juiste informatie hebben,
creëer je zeggenschap
en betrokkenheid.”

Luzette Kroon

Op zoek naar de vraag achter de vraag

Als gemeentesecretaris in Nissewaard zet Marc Weerts zich sinds 2015 in voor een toegankelijke en transparante lokale overheid. “Vertrouwen komt te voet en gaat te paard, het is belangrijk om écht contact te maken.”

Waarom zet jij je in voor de lokale democratie?

“Ik zeg altijd: ik mág gemeentesecretaris zijn. Dat vind ik een voorrecht. Ik heb geen voorgeschiedenis binnen de overheid. Ik kom uit de advocatuur en daar was het ‘uren draaien en geld verdienen’. Uit praktische overwegingen ben ik bij de overheid gaan werken en dat heeft me gegrepen. Vooral de maatschappelijk toegevoegde waarde die je kunt hebben in je werk. Ik vind het heel waardevol en belonend dat ik mag bijdragen aan een mooiere leefomgeving voor mijn medemensen. Wat is er mooier dan dat?”

Wat is het belang van de lokale democratie?

“Als ik daaraan denk, komt als eerste het woord legitimiteit bij me op. Als gemeente doe je het voor je inwoner. Het begrip ‘lokale democratie’ zegt het al: je vertegenwoordigt lokaal de belangen van inwoners en probeert het op een democratische manier zo goed mogelijk voor hen te regelen. Op het moment dat de belangen van inwoners te ver verwijderd raken, dan verdwijnt de legitimiteit en heb je ook geen zeggenschap meer.”

“De betrouwbaarheid van de overheid staat enorm onder druk.”

Marc Weerts

Hoe kun je dat voorkomen?

"Ik denk dat het heel belangrijk is hoe je contact maakt met je omgeving. Lokale democratie bestaat niet alleen uit verkiezingen om de vier jaar. Het ambtelijk apparaat is er continu. Wij zijn voortdurend in de gelegenheid om een brug te slaan naar inwoners. Dat betekent niet alleen maar 'u vraagt, wij draaien', maar ook doorvragen, kijken naar de vraag achter de vraag, ontdekken hoe je kunt helpen. Ik denk dat het belangrijk is als ambtenaar om daar continu naar op zoek te gaan. Communicatie, toegankelijkheid en transparantie zijn daarbij cruciaal. Je moet zeggen wat je doet, en doen wat je zegt."

Tegenwoordig lijkt er steeds meer wantrouwen richting de overheid te zijn.

"Ja, de betrouwbaarheid van de overheid staat enorm onder druk. In Den Haag gebeurt van alles; daar hebben we ook in de lokale democratie last van. Mensen moeten er blindelings vanuit kunnen gaan dat de gemeente deugt. De gemeente is de optelsom van alle ambtenaren, zij vormen samen het gezicht van de gemeente. Vertrouwen komt te voet en gaat te paard. Het is belangrijk om écht contact te maken, zodat mensen zien: die persoon heeft het beste met mij voor en loopt niet vast in protocollen en regels. Kijk eerst naar wat de bedoeling is."

Hoe doe je dat?

"Dat kan natuurlijk op allerlei manieren. Wij hebben bijvoorbeeld een methodiek ontwikkeld, waarbij we sterk inzetten op het welzijn, geluk en gezondheid van inwoners. De houding van ambtenaren daarbij is cruciaal; het draait bij hen om creativiteit, lef en verbinden. Zij gaan op zoek naar de vraag achter de vraag. We hebben er een prijs mee gewonnen bij GemeenteDelers. Bij onze gemeente werken 800 medewerkers en natuurlijk is niet iedereen even creatief of heeft niet iedereen dezelfde hoeveelheid lef. Maar we willen het wel uitstralen in onze cultuur. Het management heeft daarin een voorbeeldfunctie richting de rest van de organisatie; zij staan voor, naast en achter hun medewerkers. En als wij als organisatie kunnen laten zien dat het werkt, volgt het bestuur graag."

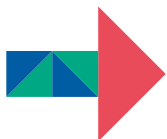

"De gemeente is als een
scheidsrechter: als hij het goed doet,
hoor je niemand, maar als hij een klein
foutje maakt, is het huis te klein."

Functioneert het samenspel nog naar behoren?

"We zitten in mijn ogen inmiddels gevangen in een systeem (de Gemeentewet) dat meer dan 170 jaar oud is. Je kunt je afvragen of de spelregels voor samenspel, de samenspelregels, nog volstaan om de huidige maatschappelijke behoeften of wensen te vervullen. Binnen overheidsland zie je vaak nog een sterke controle- en verantwoordingssystematiek, en dat begrijp ik, want het hangt samen met legitimiteit en betrouwbaarheid. Maar ik zou de samenspelregels graag wat dynamischer maken, zodat ze passen bij de huidige samenleving. Ik maak me er echt zorgen over. Als we het bestuurlijk bestel niet veranderen, denk ik dat we onze legitimiteit over vijf of tien jaar zullen verliezen. Dat we er niet meer toe doen. En dat de afstand tussen de overheid en degenen om wie het gaat te groot wordt."

"In het buitenland zijn mooie voorbeelden te vinden van een mix van gekozen en professionele bestuurders. We zouden kunnen kijken naar een andere bevoegdheidsverdeling tussen het college en de raad. Dat wil ik graag verder verkennen. Als jurist beginnen mijn vingers te jeuken bij de staatsrechtelijke deurtjes die er bij dit soort dingen allemaal opengaan."

"We moeten duidelijker kenbaar maken waar we voor staan."

Hoe zorg je dat je transparant blijft?

"De gemeente is als een scheidsrechter: als hij het goed doet, hoor je niemand, maar als hij een klein foutje maakt, is het huis te klein. Actie is reactie. Als je continu laat zien wat je doet, zal dat ook positieve reacties opleveren uit de samenleving. Je moet het samen doen. Vertrouwen is daarbij belangrijk. Probeer als overheid niet alles dicht te timmeren, probeer niet de uitkomst te bepalen, probeer te bepalen wat écht de grenzen zijn waar je niet overheen kan of mag, probeer de uitgangspunten te bepalen waaraan iets moet voldoen, maar geef vooral vrijheid."

DIAMANT 10

Participatie en Democratisch vakmanschap

Burgemeester
◆ **Wethouder**

◆ **Gemeentesecretaris**
Griffier

◆ **Raadslid**
◆ **Projectleider**

Waterschap
Provincie

Wil je aan de slag met democratisch vakmanschap en participatie in jouw organisatie? Vanuit Democratie in Actie bieden we een menukaart met diverse trainingen en methodes om jouw organisatie te ondersteunen met betrekking tot democratie en participatie en om de vaardigheden van ambtenaren bij gemeenten, provincies en waterschappen te vergroten.

Op de menukaart staan verschillende gebruikte en in de praktijk bewezen leergangen en methoden, waaronder:

Factor P

Met factor P(participatie) leer je als programmanager, gebiedsregisseur of communicatieadviseur het participatieproces te ontwerpen en de opgedane kennis te borgen. Je kunt direct aan de slag met het gereedschap, zoals de participatieleidraad, leren van het samenspel en intervisie.

Leergang Democratisch vakmanschap

Train-de-trainer-leergang voor ambassadeurs van democratie en participatie die collega's op weg willen helpen met democratisch vakmanschap.

Ontwikkeltraject Participatie: Visie en uitvoeringsprogramma

Kort ontwikkeltraject voor gemeenten om tot een eenduidige visie en uitvoeringsprogramma te komen op het gebied van participatie.

Leergang Ambtelijk Vakmanschap

Leergang voor wie serieus werk wil maken van vertrouwen tussen overheid en inwoners door effectief van buiten naar binnen en van binnen naar buiten te werken.

Dianne ter Vrugt, regievoerder extreme woonoverlast bij de gemeente Zutphen over de participatietraining Democratisch vakmanschap:

Beter belangen van inwoners uitdragen dankzij leergang

"Samen met collega's van de gemeente Zutphen heb ik de Leergang ambtelijk vakmanschap gevolgd. Ik werkte toen net twee jaar bij de gemeente. In eerste instantie twijfelde ik of het wel iets voor mij zou zijn, maar trainer Maurits wist mijn twijfels in een voorbereidend telefoongesprek weg te nemen. Hij gaf aan dat je tijdens de training juist veel leert van hoe het 'binnen' werkt. En dat kwam voor mij goed van pas, aangezien ik juist veel weet van hoe het 'buiten' werkt. Die kennis kon ik vervolgens weer aan mijn collega's doorgeven.

Bewuster nadenken

De training heeft me veel opgeleverd. Zo heb ik geleerd stil te staan bij waar ik van ben en van wil zijn. 'Hoe ga ik dit doen? Hoe maak ik dit aanhangig binnen mijn eigen organisatie?' Voor een deel wist ik dat al, mijn functie vraagt erom, maar de leergang heeft me bewuster laten nadenken over de vraag waarom ik doe wat ik doe. Doe ik wel het goede? Doe ik het met plezier en hoe maak ik het leuk en houd ik het vol? De training heeft ervoor gezorgd dat ik opnieuw gemotiveerd raakte om het vol te houden.

Dingen doorbreken

Als regievoerder extreme woonoverlast ben ik aangenomen om dingen te doorbreken. Ik werk veel samen met de politie en woningbouwvereniging en ga op bezoek bij mensen die woonoverlast ervaren en veroorzaken. Voor mij is dat zo logisch als wat. Tijdens de leergang heb ik geleerd die informatie duidelijker naar binnen te halen en collega's mee te nemen in mijn aanpak. Op een zorgvuldige manier, die recht doet aan de functies van anderen en ook de politiek. Doordat ik meer inzicht heb gekregen in de verschillende krachtenvelden in de organisatie, kan ik intern beter de belangen van inwoners uitdragen en wegzetten.

Medestanders zoeken

Het was ontzettend leuk om de leergang te volgen met verschillende collega's en inzicht te krijgen in waar zij tegenaan lopen. Het was leuk om te ontdekken dat er veel gelijkgestemden zijn, ondanks het verschil in functie. Ik heb geleerd om intern medestanders te zoeken, mensen die met je mee kunnen denken. Als ik mijn probleem voorleg aan een collega met een andere functie, kan dat heel creatieve oplossingen opleveren. Ik ben intern dingen aangegaan die ik voorheen op een andere manier zou hebben gedaan.

Kritisch reflecteren

De leergang leert je kritisch reflecteren op jezelf, en leert ook dat het goed is om soms af te wijken van de regels. Het bevestigt me dat mijn eigen aanpak oké is en dat anderen dat ook goed vinden. Ook de samenwerking met het theatergezelschap was geweldig. Daardoor leer je op een andere manier zicht te krijgen op praktijksituaties en dilemma's. De afwisseling is leuk, de trainers zijn leuk, kortom: een grote aanrader!"

Meer informatie?

Democratisch vakmanschap: participatietrainingen:
Lokale-democratie.nl/participatietrainingen

Merel van Hall

Onvermoeibaar vertrouwen

Ze heeft naar eigen zeggen de leukste baan bij de gemeente en zet zich al vanaf de invoering van het dualisme in als griffier. Merel van Hall is als een vis in het water als griffier van de gemeente Utrecht. “Volksvertegenwoordigers proberen met alles wat in ze zit het goede te doen.”

Wat trekt jou aan in de lokale democratie?

“Eind 2002 ben ik begonnen als griffier, toen het dualisme werd ingevoerd. Ik geloof heel erg in ons democratisch bestel. Ik zie in de landen om ons heen geen stelsel waar individuele ideeën en specifieke groepen meer stem hebben dan in het model dat wij hebben. Met alle beperkingen die daarbij horen, zoals het toenemende aantal partijen en de lange vergaderingen die daarbij horen. Ik vind het een enorme meerwaarde om vanuit heel verschillende hoeken naar een onderwerp of voorstel voor verbetering van de stad te kijken. Als je dat mag ondersteunen, is dat nog steeds de leukste baan bij de gemeente. Ik zie alle beleidsterreinen langskomen en alle kleuren in de samenleving. Een sterke gemeente is heel belangrijk. Het is de eerste overheid. Alle onderwerpen waar de raadsleden zich voor inzetten, raken henzelf ook. Je zet je in voor je eigen leefomgeving. Je bent naast raadslid ook een buurman of lid van de sportclub. Het is een laagdrempelige democratie.”

“We doen er alles aan om te laten zien wat we doen en waar we geld aan besteden.”

Hoe probeer je concreet jouw steentje bij te dragen aan een sterke gemeente?

“Door volksvertegenwoordigers zo goed mogelijk te ondersteunen. Ik begon bij een kleine gemeente en werk nu bij een van de vier grootste gemeenten van het land. Maar het gaat om hetzelfde. Raadsleden doen overal hun stinkende best om het goede te doen voor hun gemeenschap. Er wordt steeds meer van ze gevraagd, het aantal taken neemt toe, de druk neemt toe, de digitalisering neemt een vlucht. En dat alles moeten dezelfde paar mensen doen, vaak naast een reguliere baan. Ik vind het geweldig dat ik hen mag helpen en stimuleren, zodat de verschillende geluiden waar zij voor staan zo goed mogelijk tot hun recht komen.”

Hoe belangrijk is transparantie in de gemeente?

“Het is essentieel. Inwoners moeten kunnen zien op welke manier degenen die hen vertegenwoordigen hun werk doen. We doen er van alles aan om steeds inzichtelijker te maken waar de raad mee bezig is, waarom bepaalde keuzes worden gemaakt en waar geld aan wordt besteed. Het gaat voor mij gepaard met vertrouwen. Als je iemand je stem geeft, geef je iemand daarmee het vertrouwen dat hij namens jou de goede dingen doet. Het baart me af en toe zorgen dat transparantie meer een soort afrekening lijkt te zijn, een controle vanuit wantrouwen. Dat doet onze democratie geen goed. Het doet geen recht aan de volksvertegenwoordigers die ik aan het werk zie en die proberen met alles wat in ze zit het goede te doen.”

“Macht en tegenmacht is de basis van ons systeem.”

Wat kun je eraan doen om dat wantrouwen te keren?

“Veel meer collectief uitstralen dat volksvertegenwoordigers mensen zijn zoals iedereen, die proberen namens ons allemaal iets te doen waar we belang aan hechten. Dat die ons vertrouwen en steun waard zijn. Het betekent niet dat je niet kritisch mag zijn, of het niet oneens mag zijn, of niet scherp mag worden op de inhoud. Dat hoort bij het systeem. De negatieve basishouding die er steeds meer insluipt bij mensen vind ik zorgelijk. We moeten mensen blijven vinden die het namens ons allemaal willen doen. Die zijn niet makkelijk te vinden, zeker niet als je het gevoel hebt dat mensen je niet steunen. Volksvertegenwoordigers kunnen zelf het goede voorbeeld geven in hoe ze met elkaar omgaan. Onderling respect vind ik heel belangrijk.”

“Natuurlijk is participatie belangrijk. We willen zoveel mogelijk mensen betrekken en elke inwoner moet zo laagdrempelig mogen naar de raad kunnen stappen om zijn geluid te laten horen. Een minder goede ontwikkeling vind ik dat we mensen soms wel heel erg overvragen om overal aan mee te doen. Het lijkt wel alsof we zelf geen afweging kunnen maken zonder inwoners gehoord te hebben. Terwijl het idee juist is dat wij het grote plaatje zien. Wij zijn er voor de nuance en het bekijken van alle perspectieven, het algemeen belang. Het levert ook onvrede op wanneer inwoners input hebben geleverd, maar er toch voor een andere oplossing wordt gekozen. Als we dat niet goed kunnen uitleggen, verliezen we vertrouwen. Kunnen we van mensen verwachten dat ze zich in alle perspectieven verdiepen? Mensen haken af wanneer de keuze niet in hun eigen belang uitvalt en we die afweging onvoldoende kunnen uitleggen.”

Hoe denk je over macht en tegenmacht?

“Het is de basis van ons systeem. Checks-and-balances. Kaders stellen, uitvoeren, controleren. Het model zoals we het bedacht hebben, is goed. We moeten niet doen alsof het idee van macht en tegenmacht heel nieuw is. Het is de basis van onze democratie. Waar het aan schort, is het goede gesprek over wat er nodig is om die rol goed te kunnen spelen, bijvoorbeeld een rekenkamer of griffie. Je moet voldoende geëquipeerd zijn om je rol te kunnen pakken. Jaarlijks hebben we een gesprek tussen de raad en college over het samenspel. Hoe breng je elkaar in positie? Hoe zorg je dat een ander niet op jouw stoel gaat zitten? De raad heeft soms de neiging om te veel in uitvoeringsdetails te treden. Het is aan het college om te zorgen dat de raad goed en tijdig geïnformeerd wordt en aan de raad om ruimte te geven aan het college om de uitvoering goed op te pakken.”

“Er is een verschil tussen
dialogoog en debat.”

DIAMANT 11

Handreiking Burgerinitiatieven en aanbestedingsrecht

Burgemeester
Wethouder

Gemeentesecretaris
Griffier

◆ Raadslid
◆ Projectleider

Waterschap
Provincie

Inwoners zijn steeds meer betrokken bij de inrichting en vormgeving van hun eigen leefomgeving, wijk, omgeving en gemeente. Inwoners willen meer verantwoordelijkheid nemen voor de samenleving. Het gaat hierbij zowel om grote maatschappelijke opgaven (Omgevingswet, energietransitie etc.) als om kleinere burgerinitiatieven.

In de praktijk

Gemeenten, provincies en waterschappen willen ruimte bieden aan burgerinitiatieven om zich te kunnen ontplooiën. Hoe doe je dat in de praktijk? De uitwerking van het uitdaagrecht biedt in veel gemeenten aan burgerinitiatieven en coöperaties de mogelijkheid om publieke taken op zich te nemen die voorheen door de overheid werden uitgevoerd.

Randvoorwaarden

Om burgerinitiatieven te stimuleren en te faciliteren is het belangrijk om randvoorwaarden te beschrijven om ze succesvol te laten zijn. Vanuit dit doel is een handreiking burgerinitiatieven en aanbestedingsrecht gemaakt om gemeentelijke beleidsmedewerkers en inkopers enerzijds en burgerinitiatieven anderzijds een goede uitgangspunt te geven.

Meer informatie?

Handreiking Burgerinitiatieven en het aanbestedingsrecht:
[Lokale-democratie.nl/handreiking-burgerinitiatieven](https://lokaal-democratie.nl/handreiking-burgerinitiatieven)

Sherida Atminah, senior inkoper bij de gemeente Rotterdam over de Handreiking Burgerinitiatieven en aanbestedingsrecht:

Een kwestie van vraag en aanbod

"Als inkoper kijk ik breed wat er gebeurt binnen de gemeente en hoe we kunnen bijdragen aan de collegedoelen. De afgelopen zes jaar ben ik nauw betrokken geweest bij het uitdaagrecht. De challenges die hierbij werden georganiseerd, waren altijd met lage bedragen en daardoor gescheiden van aanbestedingsprojecten.

Democratisering

Op een gegeven moment ben ik gaan nadenken hoe we vanuit de gemeente het uitdaagrecht proactiever onder de aandacht van inwoners konden brengen. Het draagt immers bij aan collegedoelen, zoals democratisering. Dan is het zaak om niet alleen af te wachten tot burgers met initiatieven komen, maar ook zelf ruimte te gaan creëren. Het gaat in feite om het samenbrengen van vraag en aanbod. Aan een collega-jurist heb ik gevraagd of het juridisch mogelijk zou zijn om het uitdaagrecht op te nemen in het aanbestedingsproces. Dat bleek het geval.

Revolutionair

We hebben een standaardtekst opgenomen in ons format voor Europese aanbestedingen. Binnen een inkoopopdracht mag tien procent van de opdrachtwaarde gechallengeerd worden. De meeste challenges in het uitdaagrecht zijn doorgaans rondom groenvoorziening of openbare ruimte. Op dit moment is er een contract sociale uitvaart en loopt er een aanbesteding welzijnstrajecten voor heel Rotterdam. Daarbij is het dus nu ook mogelijk om challenges onder te brengen. Het is nu echt een testcase om te kijken hoe het gaat werken met zulke grote bedragen. Dat is best revolutionair voor het uitdaagrecht. Hiermee lopen we in gemeenteland voorop.

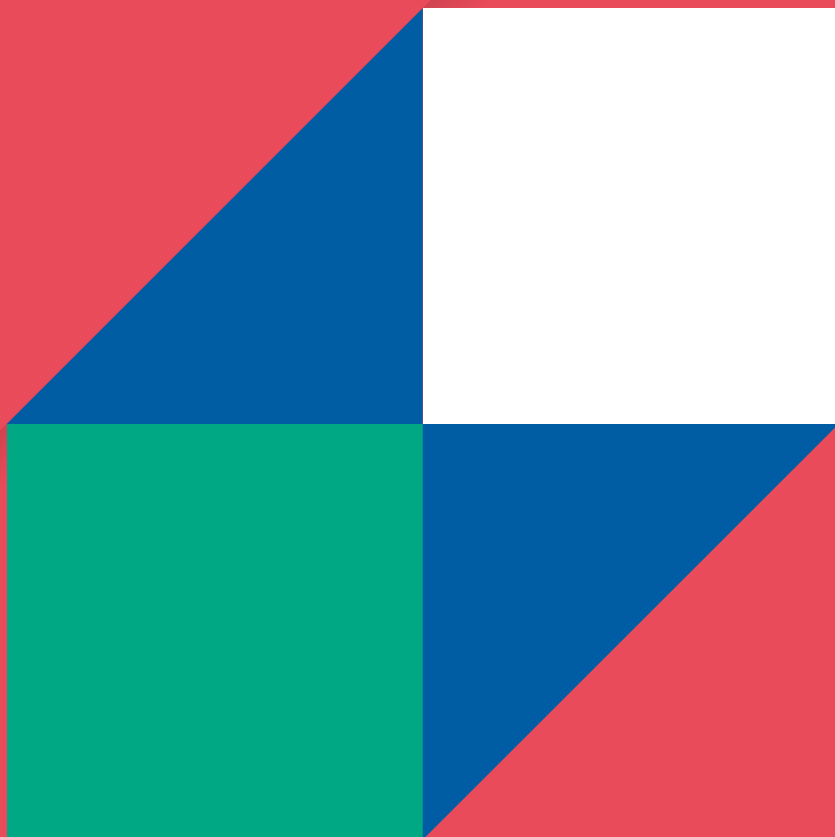
Proactief

Voor inwoners is het ook aantrekkelijker. Zij hoeven niet te wachten tot ze zelf met een idee komen, maar ze worden proactief geïnformeerd over de mogelijkheid om ons uit te dagen. Daarvoor gebruiken we de structuur van de gebiedsorganisaties (voorheen deelgemeenten). Collega's daarvan hebben veel contact met mensen in de wijken en kunnen inwoners op deze manier makkelijk informeren. Op een andere manier is de afstand veel te groot. Wanneer het alleen op onze site zou staan, zou het veel te abstract zijn. Op deze manier brengen we het dichterbij de burgers. Je moet het ze zo makkelijk mogelijk maken, zodat ze zo min mogelijk hobbels ervaren. Deze manier van werken is in ieders belang; zowel voor de gemeente als voor de Rotterdammers.

Kanttkening

Ik heb de handreiking nog niet gelezen, maar ik sta altijd open voor nieuwe informatie. Je moet de wereld altijd breed houden, anders beperk je jezelf. Een kanttekening is dat het uitdaagrecht erg specifiek is; het is voor elke gemeente weer anders hoe je het moet aanvliegen. Er zit dus altijd een stukje maatwerk in. Ook in wat er haalbaar is binnen de ambtelijke organisatie. Het is dus zaak om altijd de vertaalslag te maken naar de specifieke situatie, om zo effectief mogelijk te kunnen zijn."

Dialogo

“Tussen de ambtelijke organisatie en het college en gemeenteraad verloopt de dialoog vaak stroef, omdat iedereen andere belangen heeft.”

Paul Kokkeler

Essays Uitdaagrecht

◆ **Burgemeester**
◆ **Wethouder**

Gemeentesecretaris
Griffier

◆ **Raadslid**
◆ **Projectleider**

Waterschap
Provincie

Ter gelegenheid van het landelijke congres Uitdaagrecht schreef minister Ollongren van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in het voorwoord van de essaybundel 'Uitdagen en uitgedaagd worden': "Benut de kracht van de samenleving!"

Uitdagen en uitgedaagd worden

Minister Ollongren: "De lokale gemeenschap is de spil van de democratie. Inwoners willen steeds vaker invloed uitoefenen op hun bestuur of overheidstaken zelfs helemaal overnemen. Mensen willen vaker dan één keer in de vier jaar hun stem laten horen. En dat is geweldig, want meedenken en meedoen leidt tot betere resultaten. Democratie maken we samen. Een vitale lokale democratie is een democratie waarbij burgers zich gehoord voelen en meedoen."

Uitdaagrecht in heden, verleden en toekomst

In deze essaybundel laten drie prominente denkers en oud-bestuurders hun licht schijnen over dit uitdaagrecht in het heden, verleden en de toekomst.

- ◆ Jan Terlouw: Overheid, vertrouw de burger!
- ◆ Daan Roovers: Van publieke taken naar publieke doelstellingen
- ◆ Paul Schnabel: Het heft in eigen hand

Meer informatie?

Essays over het Uitdaagrecht: Uitdagen en uitgedaagd worden:
Lokale-democratie.nl/essays-uitdaagrecht

Vertrouwen en belonen

Schrijver, oud-Tweede Kamerlid en -minister Jan Terlouw roept de overheid op haar burgers weer te gaan vertrouwen. Filosoof, docent en Denker des Vaderlands Daan Roovers pleit voor een overheid die haar betrokken burgers beloont, in de vorm van het uitdaagrecht. Socioloog en oud-directeur van het Sociaal en Cultureel Planbureau Paul Schnabel gaat in op het onderscheid tussen de Britse voorloper van het uitdaagrecht, het Right to Challenge, en de Nederlandse situatie.

Jitske van Popering, senior onderzoeker en manager bij de Erasmus Universiteit Rotterdam over de Essays over het Uitdaagrecht:

Participatie voor gevorderden

“In mijn onderzoeken naar overheid, samenleving en bedrijven kom ik het uitdaagrecht regelmatig tegen. Ik heb zelf onder meer onderzoek gedaan naar het uitdaagrecht in Rotterdam, waar een aantal living labs met bewonersinitiatieven zijn.

Brede ontwikkeling

Tijdens het landelijke congres Uitdaagrecht ontving ik de essaybundel. Wat ik mooi vind aan de essays is dat ze het uitdaagrecht niet sec als instrument bekijken, maar in een brede ontwikkeling tussen overheid en samenleving plaatsen. Jan Terlouw schetst het mooi als hij zegt dat in de formele structuren eigenlijk weinig is veranderd, maar in de realiteit tussen overheid en burgers juist veel. Daan Roovers schetst de situatie van mondige actieve burgers en overheidssystemen waar de burger steeds verder uit beeld is geraakt. Het uitdaagrecht is in mijn ogen een goede manier om de relatie tussen burgers en overheid weer te verbeteren.

Controle en invloed

Het uitdaagrecht is zeker geen gemakkelijk instrument. Voor bewoners niet, het is echt participatie voor gevorderden, maar ook voor de overheid niet. Het vraagt van overheden om een stuk controle en invloed over te dragen. Het is wezenlijk anders dan we gewend zijn te doen. Het vraagt veel oefenen en leren, wil je er goed in worden.

Gelijkwaardige partner

De huidige samenleving heeft te maken met grote opgaven: niet alleen de recente coronacrisis, maar ook de energietransitie, ontwikkelingen rond zorg en welzijn en het leefbaar houden van wijken. Dat zijn allemaal opgaven die de overheid niet alleen kan, welke oplossingen je als overheid ook bedenkt.

De rol van bewoners is cruciaal bij het oppakken van dit soort opgaven. Het uitdaagrecht wordt nog vaak als een uitzondering gezien, als iets dat je er als overheid ‘even bij’ kunt doen, maar je hebt bewoners echt nodig. Dat kan in sommige gevallen door inspraak en participatie beter te organiseren, maar in andere gevallen is het uitdaagrecht het beste instrument, wanneer inwoners de taken echt beter kunnen dan de overheid.

Het wordt tijd dat we inwoners als gelijkwaardige partner gaan zien, zoals Daan Roovers in haar essay aangeeft.”

Het zijn de mensen die het moeten doen

Hij is inmiddels gepensioneerd, maar Paul Kokkeler zette zich jarenlang in voor de lokale democratie, waaronder vier keer als gemeentesecretaris en als voorzitter van de VNG-adviesraad Opleidingsbeleid Gemeenteambtenaren. “Het gaat in de politiek nu te veel om macht, invloed en spelletjes. De politiek is ontzettend met zichzelf bezig.”

Hoe kijk je na zoveel jaar actief te zijn geweest in het lokaal bestuur naar de lokale democratie?

“Het belang van de lokale democratie is zo groot, dat ik vind dat er essentiële dingen zouden moeten veranderen. Ik vind namelijk dat de huidige politieke en democratische systemen niet kloppen. Ik zie drie onderdelen waarop verandering mogelijk is. Ten eerste vind ik dat gemeenteraadsleden op eigen kracht moeten worden gekozen. Dat betekent dat we moeten stemmen op personen in plaats van op partijen. Als de raad bestaat uit 15 plekken, zouden alleen de 15 raadsleden met de meeste stemmen daarin mogen plaatsnemen. Dat betekent niet dat gekozenen zich niet mogen verenigen in partijen. Dat is gewoon een grondrecht. Nu zie je dat sommige raadsleden slechts 14 stemmen hebben gehad, omdat alle stemmen naar de lijsttrekker gaan. Politieke partijen komen niet voor in de grondwet, dus het stemmen op personen in plaats van op partijen kan eenvoudig met een meerderheid van stemmen besloten worden. Er is geen grondwetswijziging voor nodig. Ten tweede vind ik het ondemocratisch dat bestuurders worden gekozen die niet op de kieslijsten hebben gestaan. Sinds de overgang naar het dualisme komen wethouders niet meer voort uit de gekozen leden, maar mogen de grootste partijen de wethouders kiezen. Ten derde pleit ik voor invoering van de gekozen burgemeester. Als je beweert een democratie te zijn, waarom zou je de burgemeester dan niet door de bevolking laten kiezen? De taken van de burgemeester hoeven niet te veranderen. Ik geloof heel erg in het ambt. Er zijn gelukkig veel goede burgemeesters. Op bovengenoemde punten vind ik dat het democratisch gehalte tekortschiet. Met als gevolg dat de burger zijn interesse verliest.”

Paul Kokkeler

Bouwstenen van de lokale de

Op welke manier heb je persoonlijk geprobeerd het verschil te maken?

"Als gemeentesecretaris kon ik natuurlijk niet over politiek praten. En op alle plekken waar ik heb gezeten, was ik interimmer, dus was het helemaal niet aan de orde om grote veranderingen tot stand te brengen. Ik heb heel wat op mijn handen moeten zitten. Maar overal waar ik heb gewerkt, heb ik zeker dingen geprobeerd te versterken en veranderen. Mijn grootste drijfveer zijn de mensen. Ik vind dat daar ongelooflijk slecht mee wordt omgesprongen; bij bedrijven, instellingen en ook gemeenten. Ik heb in mijn werk als manager altijd vanuit de mens gehandeld. Mensen zelfvertrouwen geven, angst opheffen. Het zijn de mensen die het moeten doen! Ik wilde er altijd voor zorgen dat mensen zich goed en veilig voelden."

"Ik zie in de diverse gemeenteraden waar ik heb gewerkt dat er geen of weinig dialoog is."

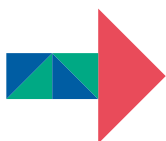
Wat zou het opleveren als die menselijke kant meer wordt benadrukt?

"Ik denk verschrikkelijk veel, omdat het gemotiveerde mensen geeft, die barsten van de kwaliteiten. Het gaat in de politiek nu te veel om macht, invloed en spelletjes. De politiek is ontzettend met zichzelf bezig. Als dat verandert, levert het ook voor de burger veel op: herkenbare, bereikbare personen in de gemeenteraad die op de hoogte zijn van de dingen die de inwoners willen. Mensen raken meer betrokken bij de politiek en daardoor zal het vertrouwen groeien."

Is er sprake van een goede dialoog in de gemeente?

"Ik zie in de diverse gemeenteraden waar ik heb gewerkt dat er geen of weinig dialoog is. Je ziet dat raadsleden bezig zijn met het voeren van strijd, scorebordpolitiek in plaats van een uitwisseling van gedachten. Ik zie niet dat men bezig is om op een goede manier oplossingen te vinden voor de gemeente. Ook tussen de ambtelijke organisatie en het college en gemeenteraad verloopt de dialoog vaak stroef, omdat iedereen andere belangen heeft. Vaak is er alleen dialoog mogelijk wanneer er iets ernstigs is gebeurd. Maar helaas verdwijnt dat ook weer snel. Ik zie ook plekken waar het goed loopt. Dat is vooral te danken aan het feit dat mensen elkaar mogen. Dat gaat over politieke partijen heen."

“Veel mensen bij de gemeente zijn te veel met zichzelf bezig.”

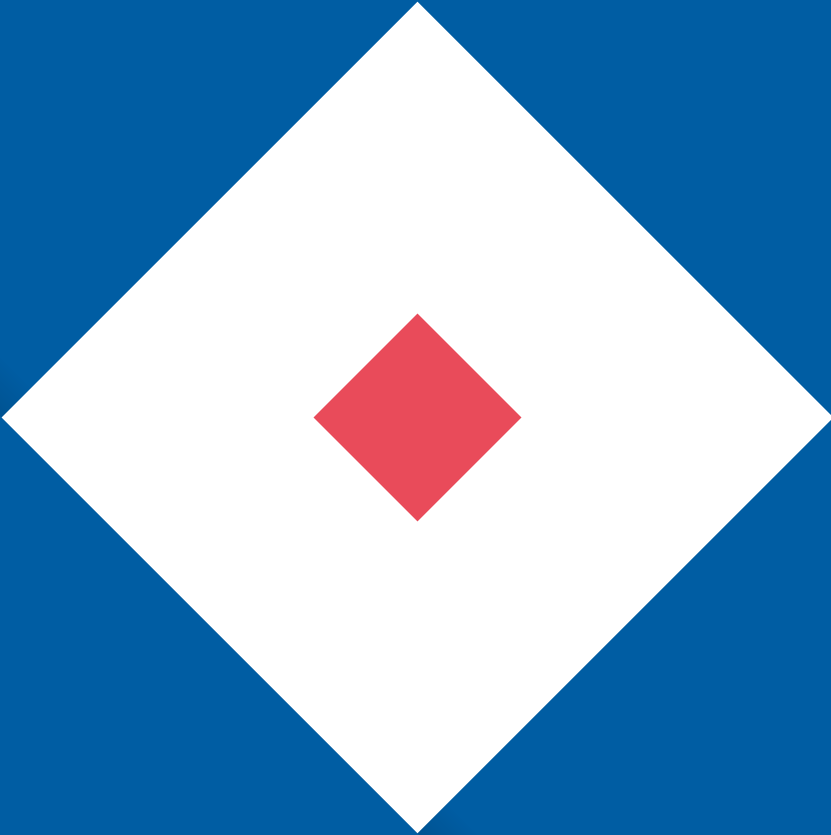
Stelling: Tegenspraak organiseer je door een kritische onafhankelijke rekenkamer, burgerforum of lokale pers als ‘waakhond’ van de democratie. “Ik ben het heel erg eens met deze stelling. In Almere hebben we een gemeentelijke markt, waar burgers wekelijks mogen meepraten over onderwerpen in de raad. Dat heeft de gemeente versterkt en verbeterd. Dat merk je doordat mensen minder protesteren, minder brieven insturen. Het is altijd beter wanneer mensen zelf bij beslissingen hebben gezeten.”

Houden gemeenten voldoende rekening met de mening van inwoners?

“In mijn ogen niet. Inwoners worden lang niet genoeg betrokken. Veel mensen bij de gemeente zijn te veel met zichzelf bezig. Ze vinden het lastig dat er ook nog zoiets bestaat als burgers die er ook nog iets van vinden. In mijn eigen gemeente, IJsselstein, lag de gemeente dwars bij het opzetten van een theater. Wij wilden inspraak als inwoners, maar kregen slechts vijf minuten spreektijd. Dan is er iets mis in het systeem.”

Integriteit

“Hoe doe je het goede,
ook als niemand kijkt?
Dat is mijn definitie
van integriteit.”

Laurens de Graaf

DIAMANT 13

Ondersteuning krachtige gemeenteraad

Burgemeester
Wethouder

Gemeentesecretaris
◆ **Griffier**

◆ **Raadslid**
Projectleider

Waterschap
◆ **Provincie**

Als gemeenteraadslid of Statenlid wil je scherp zijn. Om de gemeentefinanciën goed te kunnen controleren. Om de energietransitie vorm te geven. Om te zorgen dat de jeugdzorg in jouw gemeente goed geregeld wordt. Je wilt er alles uithalen en zorgen dat de zaken in beweging komen. Je hebt verschillende instrumenten om het beleid en het bestuur van het college en/of de burgemeester te controleren en kaders te stellen. Democratie in Actie biedt kennis, expertise en instrumenten om effectiever te werken.

Overzicht instrumenten

We ontwikkelden hiervoor een schematisch overzicht van de verschillende instrumenten van de raad inclusief toelichting voor zowel de kaderstellende als de controlerende rol van de raad. Daarnaast maakten we een handzaam overzicht van de 'hulptroepen', zowel wettelijk als niet-wettelijke ondersteuning vanuit organisaties en netwerken. Belangrijke boodschap: ken je hulpbronnen en zet deze effectief in, voor een krachtige gemeenteraad!

Digitale leeromgeving

Raadsleden en griffiers kunnen daarnaast op het leerplatform voor raadsleden en de digitale leeromgeving voor raadsleden terecht. Hier zijn e-learnings, handleidingen, infographics, tips en educatieve filmpjes over vele onderwerpen te vinden. Deze omgevingen zijn samen met de beroepsverenigingen voor raadsleden en griffiers ontwikkeld. Waar mogelijk ontwikkelen we het instrumentarium direct en parallel voor Statenleden.

Josee Gehrke, oud-griffier van gemeente De Wolden over de instrumenten en ondersteuning voor een krachtige gemeenteraad:

Je kunt het niet alleen

"In de afgelopen jaren heb ik regelmatig gebruik gemaakt van het aanbod van Democratie in Actie. Ik ben lang griffier geweest en wat ik altijd belangrijk vond, was dat je steeds analyseert: hoe kan de raad zo krachtig mogelijk opereren? Zodat je al je taken als raad optimaal kunt uitvoeren, dat je regie hebt, goed kunt controleren en luisteren naar inwoners.

Leren en ontwikkelen

Als griffier ben je een onafhankelijk adviseur van de raad. Maar je kunt het niet alleen. Natuurlijk wisselen we als griffiers onderling onze ervaringen uit, maar de professionele ondersteuning vanuit Democratie in Actie heb ik altijd zeer gewaardeerd. Als griffier vond ik het belangrijk om te werken aan het leren en ontwikkelen van de raadsleden. Ik was niet op zoek naar cursussen debat- of dialoogvaardigheden, maar naar inhoudelijke trainingen. Hoe kun je je werk als raadslid professioneler aanpakken, gericht?

Competentiescan

Democratie in Actie heeft ons geholpen met een competentiescan voor individuele raadsleden. Het was fijn om niet alleen voor de raad in zijn totaliteit geld te krijgen, maar een individueel budget per raadslid. De competentiescan gaf aan waar je als raadslid, en als fractie goed en minder goed in bent. We kregen vervolgens hulp en begeleiding bij de onderdelen waar vragen lagen. En we werden bijvoorbeeld gewezen op het bestaan van het Kennispunt Lokale Politieke Partijen. Dat was voor ons belangrijke informatie, aangezien de lokale partij ruim is vertegenwoordigd in de raad.

Abstract

De raad is heel welwillend in het meewerken aan het aanbod. Het is wel goed om rekening te houden met verschillende soorten raadsleden. Er zijn ervaren en minder ervaren raadsleden en hun wensen en ambities kunnen verschillend zijn. Op sommige punten was de ondersteuning voor bepaalde raadsleden misschien iets te abstract.

Maatwerk

De ondersteuning en begeleiding van Democratie in Actie was altijd maatwerk, heel prettig. Zo kregen we hulp van een procesbegeleider die ons hielp analyseren: wat gebeurt er in de raad en hoe kan ik er verder mee komen? Ook heb ik gebruik gemaakt van het aanbod om het interne samenspel tussen raad, college en organisatie te verbeteren. En we hebben ook vaak gebruik gemaakt van de Raad op Zaterdag van de VNG en de Nederlandse Vereniging voor Raadsleden. Daar leerden raadsleden van collega's uit andere gemeenten, heel waardevol."

Meer informatie?

Instrumenten en ondersteuning krachtige gemeenteraad:

[Lokale-democratie.nl/ondersteuning-krachtige-gemeenteraad](https://lokale-democratie.nl/ondersteuning-krachtige-gemeenteraad)

Digitale leeromgeving voor raadsleden:

[Lokale-democratie.nl/academieportal-raadsleden](https://lokale-democratie.nl/academieportal-raadsleden)

Robbert Lieveense

Bouwstenen voor de lokale democratie

Boeiend, frustrerend en verslavend

Hij is al 17 jaar raadslid en zet zich nog altijd onvermoeibaar in voor de inwoners van zijn gemeente. Fractievoorzitter Robbert Lieveense van Leefbaar Schouwen-Duiveland en voorzitter van de VNG-commissie raadsleden en griffiers: “De gemeente is als een tanker, het duurt lang voordat er iets verschuift.”

Wat is het belang van de lokale democratie?

“Lokale democratie’ vind ik een beetje een te wetenschappelijke term. Ik spreek liever over lokale volksvertegenwoordiging, of gewoon ‘de gemeenteraad’. De omvang van onze raad, 23 leden, vind ik persoonlijk ideaal. Het is overzichtelijk, iedereen kent elkaar, en ook inwoners weten ons goed te vinden. Hoewel onze gemeente groot is in oppervlakte, heerst er een prettig ons-kent-ons gevoel. Als er ergens iets niet goed gaat, wordt dat hier snel gezien. Als ik hoor hoe het er soms in de gemeenteraad van grote steden aan toegaat, ben ik blij dat ik hier zit. Grotere steden hebben meer een parlement. Wij doen alles ’s avonds en hebben maar één raadsvergadering per maand. De lokale democratie is overal verschillend; dat vind ik mooi. Zaken zoals het uitdaagrecht (Right to Challenge) werken op de ene plek beter dan op de andere. De minister heeft ook aangegeven dat een breder palet aan instrumenten goed is, om zodoende meer keuzemogelijkheden in de lokale democratie toe te staan.”

“Dialogo: wij noemen dat gewoon
‘met elkaar praten’.”

Waarin verschilt de rol van de gemeenteraad met die van het college?

"De gemeenteraad is de ogen en oren van de lokale samenleving. Meer dan het college. De laatste jaren hebben we van dichtbij gezien dat onze eigen wethouder, die inmiddels in haar tweede termijn zit, een steeds kleinere wereld krijgt. Inwoners zeggen minder tegen haar dan tegen mij. Op foto's is het verschil tussen bestuurders en volksvertegenwoordigers vaak duidelijk te zien: de eerste groep heeft doorgaans een dichtgeknoopte stropdas, en de tweede een open blouse. Bestuurders denken weleens dat de maatschappij maakbaar is, maar dat is niet zo. We zullen moeten meebewegen. Raadsleden hebben eerder een visie over hoe de lokale gemeenschap mee wil bewegen."

Waar komt jouw persoonlijke drive om je in te zetten vandaan?

"Ik ben nu 17 jaar raadslid. In 2001 is onze partij opgericht vanwege onvrede over de sluitingstijden van de discotheken in Renesse. Ik werkte toen als barman en wilde graag tot 3 uur open in plaats van 2 uur. Door de bestaande partijen werden we uitgelachen! Toen hebben we zelf maar een partij opgericht. Raadswerk is boeiend, frustrerend en verslavend. Je komt in een flow terecht. Hoe langer ik meega, hoe leuker het wordt. Je gaat steeds meer verbanden zien. De gemeente is als een tanker, het duurt lang voordat er iets verschuift. Veel mensen zeggen dat je moet stoppen na drie raadstermijnen, maar dan is de tanker pas net een millimeter verschoven. Mijn werk is nog niet klaar."

"Ik heb nog nooit het gevoel gehad dat ik werd omgekocht."

Wat beschouw je als belangrijkste onderdeel van jouw raadswerk?

"Het betrekken van inwoners. De dialoog aangaan. Of, zoals wij het gewoon noemen: 'met elkaar praten'. We zijn al ruim zes jaar bezig om stads- en dorpsvernieuwingen aan te moedigen in onze 17 kernen, waarbij we inwonersinitiatieven ondersteunen. Nu komen de plannen langzamerhand tot uitvoering; de spades gaan de grond in. In Burgh-Haamstede liep het niet zo lekker. Maar dankzij intensieve gesprekken hebben we mensen vanuit onze partij bij elkaar weten te brengen. Deze zomer ligt er een zienswijze. Dat is mooi om te zien, dat er dankzij onze betrokkenheid echt iets is bereikt. Als lokale partij zijn we gewend de wijken of dorpen in te gaan. Het gaat om verbinden!"

Hoe ga je om met integriteit?

“Ik had het er laatst nog over met de burgemeester dat ik nog nooit het gevoel heb gehad dat ik werd omgekocht. Ik ben er niet vatbaar voor. Toch ben ik er wel scherp op. Ik heb zelfs ooit in een situatie gezeten, waarin ik het direct herkende. Ik ging met iemand uit eten en lopende het etentje ging het gesprek een bepaalde kant op, over een vergunning van 100.000 euro. Ik ben meteen opgestapt, heb mijn telefoon gepakt en heb de burgemeester gebeld. Je kunt beter een keer te veel gebeld hebben dan achteraf te laat zijn. Ik mis wel dat we als raadsleden onderling dit soort informatie delen. Ik zou alle collega's op het hart willen drukken: praat erover, en als je twijfelt, bel de burgemeester! Wel moeten we uitkijken dat we niet doorschieten. We zijn een afspiegeling van de bevolking, en dus zijn er ook ondernemers raadslid. Als recreatiegemeente hebben we ook campinghouders in de raad. Iedereen heeft belangen in een kleine gemeente. Daar moeten we met elkaar scherp op zijn, maar het is funest als je onterecht het label 'niet integer' krijgt.”

“Als je volksvertegenwoordigers niet betrekt, kunnen wij inwoners ook niet betrekken.”

“Aan het begin van de coronapandemie viel het me op hoe weinig raadsleden er aan tafel zaten bij de VNG. Dat is logisch, aangezien het een bestuurdersclub is, maar toch is het goed om de positie van raadsleden, juist in de crisis, goed scherp te houden. In de nieuwe Coronawet kwam het woord gemeenteraad in eerste instantie geen enkele keer voor. In een overleg waarbij ook minister Grapperhaus aanwezig was, gaf ik mijn bezwaren aan. Ik snap wel dat de gemeenteraad geen zeggenschap heeft in de wetgeving. Maar de burgemeester heeft wel een rol, en wij moeten de burgemeester ook controleren. Breng de raden in positie. Wij zijn ambassadeurs, ook van het college en van de gemeente. Als je volksvertegenwoordigers niet betrekt, kunnen wij inwoners ook niet betrekken. Daar was Grapperhaus het mee eens. Inmiddels is de wet aangepast en moet de burgemeester op gezette tijden terug naar de gemeenteraad.”

Rapport Verbetering informatievoorziening aan de raad

Burgemeester
Wethouder

Gemeentesecretaris
◆ Griffier

◆ Raadslid
Projectleider

Waterschap
Provincie

Raadsleden zijn niet tevreden over de huidige informatievoorziening aan de gemeenteraad. Verbetering van de informatievoorziening is nodig voor goede besluitvorming door de raad. Democratie in Actie liet samen met de Vereniging van Griffiers en de Nederlandse Vereniging voor Raadsleden het rapport 'Verbetering informatievoorziening aan de raad' opstellen.

Wensen en behoeften

Het onderzoek keek naar de wensen en behoeften van raadsleden en de dagelijkse praktijk, en biedt verschillende handreikingen met tools en checklists voor verbetering van de informatievoorziening.

Dit zijn de negen belangrijkste tips voor verbetering van de informatievoorziening:

1. Ga met elkaar in gesprek.
2. Pak de regie.
3. Maak afspraken met het presidium.
4. Zorg voor betere raadsvoorstellen.
5. Vraag om betere formats.
6. Laat je anders informeren.
7. Zorg dat je de weg weet in het raadsinformatiesysteem.
8. Maak een betere planning.
9. Zorg voor meer overzicht.

Werkateliers

In het rapport is ook een handreiking te vinden voor gemeenten om zelf een werkatelier in te richten om het gesprek met elkaar te voeren. Hoe kun je vraag en aanbod beter op elkaar aansluiten? Wie gaat welke acties ondernemen? De ervaring van de onderzoekers leert dat werkateliers met alle betrokkenen - raadsleden, griffiers, gemeentesecretarissen, wethouders - een goed middel zijn om hier afspraken over te maken. De handreiking is ook los te downloaden op de website van Democratie in Actie.

Sjir Hanssen, raadslid gemeente Rheden over het Rapport Verbetering informatievoorziening aan de raad:

Collega-raadsleden bewustmaken van hun rol

“De gemeenteraad is het hoogste bestuursorgaan. Dat zijn raadsleden zich helaas zelf niet altijd bewust. Het is cruciaal dat de raad de juiste informatie krijgt. Informatie is de bron om goede besluiten te kunnen nemen. Als oud-officier bij de Landmacht weet ik hoe belangrijk informatie is.

Verschillende rollen

De conclusies in het rapport zijn heel belangrijk. Als raadslid is het belangrijk om aan de voorkant te weten waar je op wilt sturen, en welke informatie je daarbij nodig hebt. Dat kun je vanuit verschillende rollen aanpakken. Vanuit je kaderstellende rol wil je een zo breed mogelijk beeld van de situatie en vanuit je controlerende rol kan informatie helpen bij het vormen van een oordeel. Ik zou elk raadslid aanraden het rapport te lezen, om bewustwording te creëren.

“Informatie is de bron om goede besluiten te kunnen nemen.”

Net mensen

‘Raadsleden zijn net mensen, je kunt ze alleen maar helpen als ze geholpen willen worden’, zei ik vorig jaar in het adviesrapport Goede ondersteuning, sterke democratie van de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB). Raadsleden hebben weleens de attitude: wij weten alles al en ik laat me door niemand iets voorschrijven. Ik probeer collega-raadsleden bewust te maken van hun rol. Wij besluiten. Het is ónze kadernota, niet van het college. Het betekent voor raadsleden dat ze zelf ook iets kunnen doen aan hun opstelling. Pas als je je eigen rol goed kent, kun je veranderen.”

“Het programma Democratie in Actie heeft mensen betrokken bij de lokale democratie in de breedste zin des woords. Dankzij het programma is er op veel gebieden bewustwording gecreëerd. We staan als ambassadeurs van de lokale democratie sterker als we de handen ineen slaan. Dat doet Democratie in Actie.”

Meer informatie?

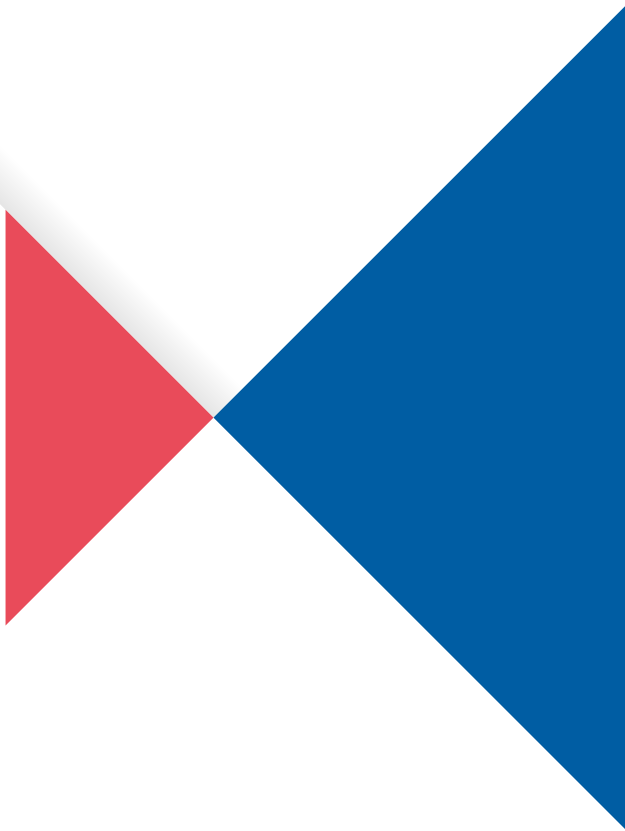
Rapport Verbetering informatievoorziening aan de raad:

[Lokale-democratie.nl/verbetering-informatievoorziening](https://lokale-democratie.nl/verbetering-informatievoorziening)

Handreiking organiseren werkatelier over informatievoorziening aan raad

[Lokale-democratie.nl/handreiking-organiseren-werkatelier-raad](https://lokale-democratie.nl/handreiking-organiseren-werkatelier-raad)

Macht & Tegenmacht

“Ik maak me zorgen
over de mate waarin
raadsleden toegerust zijn
om hun colleges te controleren.”

Liesbeth van de Wetering

Samen de spelregels herijken

Sipke Diepbrink gelooft in verandering. Als communicatieadviseur democratische vernieuwing bij Werkorganisatie Langedijk en Heerhugowaard probeert hij oude patronen te doorbreken en plaats te maken voor nieuwe werkwijzen. “Als overheid hebben we te lang niet geluisterd.”

Wat is het belang van de lokale democratie?

“Alles wat je voor mij doet, maar niet met mij, is tegen mij.” Aan deze uitspraak van Mahatma Gandhi moet ik vaak denken. De toegevoegde waarde van de lokale democratie is consent. Dat is een begrip uit Deep Democracy. Stop met kijken naar draagvlak. Consent, toestemming, is wat ertoe doet. Wat heb je nodig om mee te gaan in een voorstel? Waar zit je zorg? Als je dat als politieke partij als principe zou omarmen, dan heb je kans dat mensen denken: daar voel ik me wel senang bij. Dat is waar de maatschappij om vraagt. Polarisatie wordt ook gevoed door de politiek op dit moment, er worden vijanden gecreëerd. Terwijl: je kunt ook geloven in het goede. Het helpt om nabijheid op te zoeken. Als mensen niet gehoord worden, gaan ze steeds harder roepen en worden ze steeds onaangener. Ze schreeuwen niet voor niks. Wij, als overheid, hebben gewoon te lang niet goed geluisterd. Dat betekent niet dat we altijd maar moeten doen wat de inwoner wil. Maar als de hele straat eenrichtingsverkeer wil, kun je als overheid niet zeggen: dat kan niet. Je kunt wel zeggen: dit zijn de consequenties, accepteren we de gevolgen? En als je er niet uitkomt, start je een Kgotla, een kampvuorgesprek.”

“Inclusief sluit altijd uit.”

A portrait of a middle-aged man with a shaved head and a slight beard, smiling at the camera. He is wearing a short-sleeved button-down shirt with a vibrant, multi-colored checkered pattern (red, blue, green, yellow, and white) and dark blue jeans. His hands are clasped in front of him, and he is wearing a silver-toned watch on his left wrist. The background is a blurred wall of colorful, vertical fabric strips in shades of red, blue, green, and yellow. A large blue triangle is positioned in the bottom right corner, partially overlapping the man's shirt and the background.

Sipke Diepbrink

Wat kan er beter in het huidige systeem?

"Stop met participeren en ga samenwerken! Stop met het afwegen van belangen, maar ga recht doen aan belangen. Stop met stakeholders, alsjeblieft! Zorg dat je tot publiekewaardecreatie komt. In plaats van aan de voorkant te bedenken wie we mee willen laten doen, is het veel leuker om te bedenken: hoe kunnen we het proces zo laagdrempelig mogelijk maken dat iedereen die wil meedoen, mee kan doen? En hoe kun je het productdenken loslaten? Vier jaar geleden hebben de twee raden in Heerhugowaard en Langedijk (die per 1 januari 2022 zullen fuseren) allemaal ambities uitgesproken, collegeprogramma's gemaakt, visies, beleidsnota's, bouwprogramma's. Maar de wereld is inmiddels compleet veranderd. Als je echte gelijkwaardigheid wilt, zou je dan niet de vraagstukken op de agenda moeten zetten en ter discussie moeten stellen? Bijvoorbeeld: hoe zorg je dat je sociale cohesie vasthoudt? Dan kun je kijken: wat betekent dat in jouw straat? Hoe uit zich dat? Waarom is het belangrijk? Wat is ervoor nodig? Wat kun jij eraan bijdragen? Stop met zaakgericht en projectmatig werken en ga opgavengericht werken!"

"We moeten anders denken, anders doen en anders organiseren."

Hoe kijk je daarbij aan tegen het democratisch samenspel?

"De gemeente is van wezenlijk belang bij zaken als duurzaamheid en toekomstbestendigheid en het maatschappelijk belang. Het is de rol en taak van de gemeente om partijen bij elkaar aan tafel te brengen in dialoog. Ik geloof in gedeeld eigenaarschap, of zelfs het overnemen van eigenaarschap door de samenleving: loslaten in vertrouwen. Als je de dialoog gaat voeren op basis van gelijkwaardigheid en vertrouwen, levert dat heel veel op. We moeten anders denken, anders doen en anders organiseren. Met elkaar de vrijheid en ruimte creëren om processen op een andere manier aan te vliegen. En fouten maken mag! Het helpt als je als gemeenteraad aan de voorkant zegt: wij omarmen de uitkomst. Samen kun je de spelregels herijken. Op deze manier hebben we onlangs een gebiedsvisie afgerond. Zo ontstaan andere relaties tussen inwoners en politiek en tussen de politiek en de ambtelijke organisatie. Het is voor iedereen wennen. Soms moeten we daarom ons tempo vertragen."

Stelling: dialoog onderzoekt de verschillende vormen van de waarheid.
 “Wat is waar, wat is waarheid? Karl Popper schreef: accepteer dat er vele vormen van waarheid bestaan. Dialoog is denken: hij of zij kijkt er zo naar, wat interessant. Ook al ben je het er niet mee eens. Dialoog helpt altijd. We moeten streven naar een permanente vorm van dialoog. We moeten niet alleen het hoofd met het hoofd verbinden, maar ook het hoofd met het hart.”

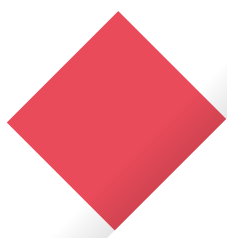

Is de gemeente herkenbaar genoeg?

“Weten wat er te kiezen valt”, in mijn beleving is dat iets wat je misschien helemaal niet meer zou moeten willen nastreven. Ik denk dat het zou helpen om het lokale bestuur te depolitiseren. Dat je vraagstukken centraal stelt. Het creëren van publieke waarde is de grootste toegevoegde waarde van de gemeente. Als je op inhoud blijft sturen, verliezen we die toegevoegde waarde. Dan groeit de kloof. We zitten in de liminale fase van de democratie, het eeuwige ondertussen, daar zijn vluchtheuveltjes voor verandering waarop je met elkaar kunt landen. Daar kunnen we stopstrategieën organiseren. Danielle Braun heeft het over rituelen die we met elkaar kunnen bedenken. Zou het een idee zijn om bij de lancering van dit boek, ter afscheid van drie jaar Democratie in Actie, ritueel alle participatieladders te verbranden?”

“Dialoog helpt altijd.”

Maaltijdgesprekken

◆ **Burgemeester**
◆ **Wethouder**

◆ **Gemeentesecretaris**
Griffier

Raadslid
Projectleider

Waterschap
Provincie

Het succesvolle instrument van maaltijdgesprekken bestaat uit diverse bijeenkomsten met een eenvoudige maaltijd waarbij wethouders, burgemeesters en gemeentesecretarissen zich buigen over de vraag hoe de interne bestuurskracht is te versterken om ambities te kunnen waarmaken.

Bestuurlijk - Ambtelijk samenspel

Tijdens de maaltijdgesprekken wordt aandacht geschonken aan de onderlinge afhankelijkheid en het bestuurlijk-ambtelijke samenspel tussen de verschillende spelers. Het samenspel tussen bestuurder en topambtenaar vraagt van twee partijen vakmanschap. Elke bestuurder vraagt een andere werkwijze en elke ambtenaar gaat hier op een eigen manier mee om.

Uit eigen praktijk inbrengen

Na een inleiding door een gastspreker of de gastgemeente krijgt iedere deelnemer de gelegenheid om vraagstukken, worstelingen of oplossingen uit eigen praktijk in te brengen.

De afgelopen jaren hebben maaltijdgesprekken plaatsgevonden aan de hand van de volgende onderwerpen:

- ◆ RES en de positie van de gemeenteraad.
- ◆ De participatieparadox over de toekomst van de participatiedemocratie.
- ◆ Samenwerking in het college in de tweede helft collegeperiode.
- ◆ Ga kathedralen bouwen: over angst om controle te verliezen.

Jelle Zoetendal, wethouder gemeente Heerenveen over de Maaltijdgesprekken:

Nuttig en gezellig

"Ik heb twee keer een maaltijdgesprek bijgewoond. Wat me nog helder voor de geest staat is het gesprek dat we in de dierentuin in Emmen hadden, waarbij we met wethouders en burgemeesters van gedachten wisselden over het boek 'Wethouders, waarachtige (ver)leiders' van Petra Habets. Daarin gaat zij in op het samenspel met de omgeving.

De maaltijdgesprekken zijn een slimme vondst: iedereen moet toch lunchen, en wat is er fijner om die tijd nuttig te besteden in goed gezelschap? Het zorgt ervoor dat je even los bent uit je eigen omgeving.

Lotgenotencontact

In de gesprekken waarbij ik aanwezig was, hebben we met elkaar gesproken over hoe we ons werk doen. Hoe betrek je inwoners erbij, hoe verhoud je je als wethouder tegenover de raad? We deelden onze vergadercultuur en werkwijzen. Het voelt een beetje als 'lotgenotencontact', we zitten allemaal in hetzelfde schuitje. Het is mooi om daar met elkaar over te spreken. Hoe zullen we dit nou eens doen? Hoe komen we hieruit?

"Iedereen moet toch lunchen, en wat is er fijner om die tijd nuttig te besteden in goed gezelschap?"

Verbinding

In het boek van Petra Habets komen ook wethouders aan het woord die de rit niet hebben uitgezet. In het gesprek kwamen we erop dat de samenwerking tussen college en raad cruciaal is. Het is belangrijk om in verbinding te blijven met alle verschillende speelvelden in de gemeente. Iedereen pakt dat op zijn eigen manier aan. De een heeft veelvuldig contact met raadsleden, de ander zit meer op afstand. Ik heb zelf vooral contact met inwoners en ambtenaren, en ook met raadsleden. Ik zie mezelf als iemand die verbindingen legt binnen en buiten het gemeentehuis.

Ik zou de maaltijdgesprekken zeker aanraden. Ze zijn heel leerzaam. Het is een stukje ontwikkeling van je eigen vak en het is ook nog eens gezellig."

Herkenbaarheid

“Voor de gemeenteraad
hoef je niet gestudeerd te hebben.
We hebben juist mensen nodig
uit zoveel mogelijk
verschillende richtingen.”

Robbert Lieveense

Dit is een uitgave van het
samenwerkingsprogramma
Democratie in Actie.
De nieuwste versie is te
vinden op de website.
www.lokale-democratie.nl
diaservicepunt@vng.nl

Den Haag, september 2021